

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Antropoloji Anabilim Dalı

**ALEVİ KİMLİĞİ İÇİNDE FARKLI "ALEVİLİK" ALGILARI:
PİR SULTAN ABDAL KÜLTÜR DERNEĞİ VE CEM VAKFI
ÖRNEĞİ**

Tuğba Atalar

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2011

**ALEVİ KİMLİĞİ İÇİNDE FARKLI "ALEVİLİK" ALGILARI:
PİR SULTAN ABDAL KÜLTÜR DERNEĞİ VE CEM VAKFI
ÖRNEĞİ**

Tuğba Atalar

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Antropoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2011

KABUL VE ONAY

Tuğba Atalar tarafından hazırlanan " Alevi Kimliği İçinde Farklı "Alevilik" Algıları: Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ve Cem Vakfı Örneği" başlıklı bu çalışma, 29.06.11 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

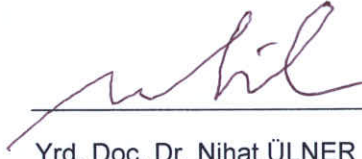
Doç. Dr. N. Serpil ALTUNTEK (Başkan)

Prof. Dr. Suavi AYDIN (Danışman)

Doç. Dr. Çetin TÜRKYILMAZ

Yrd. Doç. Dr. Nihat ÜLNER

Dr. Şükrü ASLAN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. İrfan ÇAKIN

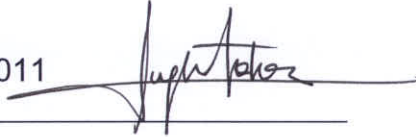
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

29 Haziran 2011

Tuğba Atalar

ÖZET

ATALAR, Tuğba. Alevi Kimliği İçinde Farklı "Alevilik" Algıları: Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ve Cem Vakfı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011.

Kimlikler kategorik olarak tek bir içerikle tarif edilemez. Aynı kimlik içinde zamansal ve mekansal olarak farklı kimlik tanımlamalarından söz edilebilir. Kimlikler ve kurumlar arasındaki ilişkiler bu ikincilerin yani kurumların hem kendilerine hem de kimliklerine yönelik yeni bir inşa sürecine işaret eder. Dolayısıyla kendi kimliğini aynı kimlik içindeki diğer kurumlardan farklı bir şekilde tarif edebilir. Aynı şekilde kimlikler daima siyasal ortamlarla bir ilişki içerisinde kendilerini korur veya üretirler. Dolayısıyla siyasal sistemin niteliği kimliklerin hem görünür olma hem de özgürlük ve sınırlılık hallerini belirler.

Türkiye’de Aleviler Osmanlı’dan günümüze kadar hemen tüm dönemlerde siyasal ve kültürel dışlamaya muhatap olmuş büyük bir topluluktur. Yüzlerce yıldır farklı coğrafyalarda dönemin koşullarına göre yaşanmış bir inanç biçimi olarak Alevilik, Anadolu’da kültürel, etnik, dini kimliklerinin kesiştiği bir noktada yeniden şekillenmiştir. Osmanlı’da başlayıp Türkiye’de devam eden ve uzun süre kapalı bir topluluk özelliği taşıyan Alevilik son otuz yıldır süren modernleşmenin krizinden etkilenmiştir. Bu süreçte Alevilerin, örtük olarak yaşadıkları kimlikleri görünür hale gelmiş ve Alevi örgütlenmelerinin sayısı da artmıştır. Özellikle son 20 yılda bu dışlama durumundaki zayıflama süreci Alevi kurum ve kanaat önderlerinin seslerinin daha yoğun şekilde çıkmasına ve farklı Alevilik algılarının ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Önümüzdeki dönemde Alevi kimliği üzerine tartışmaların hem ayrışma hem de birleşme biçiminde cereyan etmesini beklemek mümkündür. Birbirine yakın kurumlar ortak prensipler üzerinde birleşirken yaklaşım

farklılığı olan diğer gruplar, bu kurumlarla sosyal mesafesini arttırabilir. Bununla birlikte kapsayıcı niteliği nedeniyle Aleviliğin, bütün bu farklılıkları içinde taşımaya devam edeceği söylenbilir.

Anahtar Kelimeler: Modernleşme, Kimlik, Alevilik

ABSTRACT

ATALAR, Tuğba. Different Perceptions of “Alevism” in the Alevi Identity: The Cases of Pir Sultan Abdal Culture Association and Cem Foundation, Master’e Thesis, Ankara, 2011.

Identities cannot be defined with a single content when it comes to categories. One can discuss about various identity definitions based on time and space, all within the same identity, though. The links between the identities and institutions reflects a new construction process of both the identities and institutions by the latter. Therefore, they can describe their own identity different from the identities of other institutions. Similarly, identities always protect or produce themselves within a relationship in the political environments. Thus, the quality of the political system determines both the visibility and the constraints of the identities.

The Alevi society in Turkey is a community which has faced both cultural and political exclusion during all periods - from the ruling time of the Ottoman Empire up until today. Alevism as a belief system obeyed according to the conditions of the period in different geographies for hundreds of years has been reshaped at a point where all the cultural, ethical and religious identities in Anatolia intersect. The Alevi society, which was a closed one for a long time starting from the rule of Ottoman Empire and continuing until today in the Turkish Republic, has been affected by the modernization crisis over the past thirty years. However, during this modernization process, the identity which Alevis preferred covered has become more visible and the number of Alevi organizations has increased. This weakening of the exclusion in the last 20 years in particular has paved the way for the Alevi institutions and thought leaders raising their voices and thus for different perceptions about Alevism.

One may expect that the discussions about the Alevi identity will revolve around both as a collision and consent in the upcoming periods. Some

institutions which are close to each other in terms of opinions may unite on the common principles whereas the ones which have different approaches may socially deviate more. Furthermore, it can be stated that owing to its comprehensive feature, Alevism may continue to hold all these differences within itself.

Keywords: Modernization, Identity, Alevism

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÖNSÖZ	ix
GİRİŞ	1
ARAŞTIRMA ALANI	6
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	9
1. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	10
1.1. Modernleşme- Modernleştirme Gerilimi	12
1.2. Ulus-Devlet Kimliklerin Görünmezlik Halleri.....	16
1.3. Küreselleşme Kimliklerin Görünürlük Halleri	23
1.4. Kimlik Tanımlamaları Açısından Alevi Kimliği	25
2. BÖLÜM: ÖRNEK ALEVİ KURUMLARI: PİR SULTAN ABDAL KÜLTÜR DERNEĞİ ATAŞEHİR ŞUBESİ VE CEM VAKFI GENEL MERKEZİ	31
2.1. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Ataşehir Şubesi.....	31
2.2. Yenibosna Cem Vakfı	34
2.3. Farklı Alevilik Algıları.....	35
2.3.1. Alevi kimliği- Alevilik İslam İçi mi İslam dışı mı	35
2.3.2. Cemevleri, “Cem” in Tanımı, Cem Ayinleri ve Diğer Faaliyetler.....	44
2.3.3. Alevilerin Sorunları ve Devletten Talepleri.....	48
2.3.4.Devlet Kurumları ve Partilerle İlişkiler	61

SONUÇ	64
KAYNAKÇA	68

ÖNSÖZ

Bu tez konusunu seçmemin nedeni, 90'lı yıllardan itibaren Türkiye'de Aleviliğin Aleviler ve devlet tarafından yüksek sesle konuşuluyor olmasıdır. Uzun yıllardan beri kentlerde yaşamalarına rağmen Aleviler, köylerde olduğu gibi Alevi olduklarını gizliyor, önyargı ve haksızlıklara maruz kalıyorlardı. Bu sıkıntıların yanı sıra Sivas ve Gazi olaylarının yaşanması, Aleviler arasında güven hissinin azalmasına neden olmuştur. Toplumda her kesimin farklı farklı yorumlar yaptığı böyle bir ortam Alevilerin kendisini hem "iç"e hem "dış"a yönelik yeniden tanımlaması ihtiyacını doğurmuştur. Bu sebeplerle örgütlenmeye başlayan Aleviler, Alevi ve Alevilik kimliğini Alevi örgütlenmeleri üzerinden tanımlamakta ve siyasetle ilişkisini bu kuruluşlar aracılığıyla kurmaktadır. Alevi ve Alevilik kimliğinin tanımlamaları Alevi örgütlerinin temsilcilerinin devletle kurduğu ilişki bağlamında farklılaşmaktadır. Alevi örgütlerinin yönetim kadrosunun geçmiş siyasi yaşantıları devletle kurulan ilişkiyi farklılaştırmakta, bunun üzerinden bir kimlik söylemi geliştirilmektedir.

Tez çalışmamı bu çıkış noktasından başladım. Alevi örgütleri arasından Alevi kimliğini ve taleplerini kamusal alanda en çok tartışan, Alevi kimliğini farklı tanımlayan ve toplumda en çok görünür olan Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ve Cem Vakfı'nı seçtim. Alan çalışmam İstanbul'da Cem Vakfı Genel Merkezi'nde ve 1 Mayıs Mahallesi'ndeki Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nde olmuştur. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ve Cem Vakfı ile yaşanan sıkıntılar üzerinden Alevi kimliği, örgütlenme, birbirleriyle ilişkileri, devletle kurulan ilişkiler konu başlıklarını çalışarak araştırmamı tamamladım. Bu çalışma benim için önemli bir öğrenme süreci oldu. Yoğun ve zaman zaman zorlu olan bu süreç bana çok önemli deneyimler kazandırdı.

Söz konusu çalışmanın çeşitli aşamalarında yaptığı önerileri ve tartışmaları ile değerli katkılar sağlayan tez danışmanım sayın Prof. Dr. Suavi Aydın'a teşekkür ederim.

Başından beri bana inanarak, çalışmanın her aşamasında destek veren, kısıtlı zamanında bile bana görüşleriyle her zaman katkı sağlayan Öğr. Gör. Dr. Şükrü Aslan'a teşekkür ederim.

Tezimin alan çalışmasını gerçekleştirdiğim Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ve Cem Vakfı'nın yöneticileri ve dedelerine tezime sağladıkları çok değerli görüşleri için teşekkür ederim.

Tez çalışması boyunca yanımda olan arkadaşlarımda olan katkılarımda benim için çok değerli olduğunu belirtmeliyim. Bu süreçte özveri ve desteğiyle hep yanımda olan Tanju Kuruöz'e; dostluğu ve katkıları için Can Gül'e; olumlu yaklaşımlarıyla ve tavsiyeleriyle zorlandığım anlarda beni teşvik eden Selda Tuncer'e teşekkür ederim.

Tezimin ortaya çıkmasında maddi ve manevi desteği ile her zaman yanımda olan annem Beyhan Atalar'a ve kardeşim Tolga Atalar'a minnettarım.

GİRİŞ

Bu çalışmada Türkiye’de yaşanan modernleşme ve küreselleşme süreçlerinin ulus-devlet yapısına göre kimliklerin görünürlük hallerini nasıl etkilediği ve Alevi ile Alevilik kimliğinin bu süreçlerde nasıl tanımlandığı ve hangi noktada bu tanımlamaların farklılaştığı tartışılacaktır. Bir inanç biçimi olarak yüzlerce yıldan beri süregelmekte olan fakat genellikle örtük bir şekilde varlığını sürdüren Alevilik, Batı’daki değişimlerin derinden etkilediği Türkiye’de son yirmi yıldır meydana gelen siyasal ve toplumsal değişimlere paralel olarak yeniden güncellik kazanmıştır. Siyasal ve toplumsal değişimlerin etkisiyle 1990’lı yıllarda Alevilik yeniden kamusal alanda görünür olmuş ve Alevi örgütlenmeleri artmıştır. Günümüzde kamusal alanda Alevi örgütlenmeleri üzerinden Alevilik kimliği yeniden tanımlanmakta, Aleviler ve Alevilik çok sayıda ve farklı örgütler ile temsil edilmektedir.

Alevi kimliği ve örgütlerindeki/anlayışlarındaki çeşitlilik konuyla ilgili tartışmalarda sıklıkla dile getirildiği gibi akademik ve/veya politik toplantılarda farklı yaklaşımlar daha belirgin bir biçimde ortaya çıkmıştır. Bu tür toplantıların en önemlisi 2010 yılında hükümet tarafından düzenlenen Alevi Çalıştaylarıdır. Söz konusu çalıştaylarda Alevi örgütlerinin devletten talepleri noktasında bir ortaklık olmadığı ve farklı Alevi kimliklerine vurgu yapıldığı görülmüştür. Gerçekte 3 Haziran- 30 Ocak 2010 tarihleri arasında Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından düzenlenen 7 Alevi Çalıştayının en dikkat çekici yönlerinden biri Alevi örgütleri arasındaki farklılıkların görünür olduğu bir platform olmasıdır.

Alevi Çalıştayları Necdet Subaşı moderatörlüğünde yürütülmüş ve çalıştaylara Alevi sivil toplum kuruluşları, temsilcileri, bilim adamları, sendika, meslek odası, üniversite, medya, ilahiyatçılar, Diyanet İşleri Başkanlığı’ndan görevliler katılmıştır. Çalıştaylar sonucunda 31 Mart 2011’de nihai rapor sunulmuştur.

Alevi Çalıştayları'nda Hükümet yetkilileri Alevi örgütleri arasında ortak bir dilin olmadığını, en azından ortak talepler üzerinde uzlaşma sağlanmasını istediklerini ifade etmişlerdir. Devlet Bakanı Faruk Çelik "Alevi vatandaşlarımızın inançlarını rahatça yaşayabilmeleri ve aradaki ayrılıkları giderebilmek için bu çalıştayları düzenlediklerini"¹ belirtmiştir.

Alevi örgütlerinin ileriki dönemlerde örgütlenmelerinin nasıl olması gerektiği konusuna da değinilmiştir. Faruk Çelik "Alevi paydaşların bir vakif bünyesinde toplanarak faaliyet göstermesini esas alıyoruz. Seçimlerden sonra sivil yapılanmanın nasıl entegre olacağı tartışılacaktır."²

Alevi Çalıştayları başlamadan önce de dedelere maaş bağlanıp bağlanmaması, Diyanetin İşleri Başkanlığı'nın kaldırılıp kaldırılmaması ve Aleviliğin İslam içi mi, dışı mı olduğu konularında Alevi örgütleri arasında görüş birliği olmadığı gözlenmektedir. Alevi örgütlerinin bir kısmı ve/veya kanaat önderlerinin bir kısmı Aleviliği İslam inancını bir bölümü olarak Diyanet'e bağlanması gerektiğini söylerken, bazıları Diyanet'in tamamen kaldırılması gerektiğini savunmaktadır. Örneğin Hacıbektaş İlçesi Belediye Başkanı Ali Rıza Selmanpakoğlu: "Alevilerin din işlerinin yürütüleceği tek bir mercii var, o da Diyanettir.. Aleviliği sanki İslam dışı bir kültürel olguymuş gibi Kültür Bakanlığı'na bağlamak çok yanlış sonuçlar doğurur. Dedelere maaş bağlanması da sıkıntılara yol açar. Dedenin maaşını o cemevinden yararlananların vermesi en doğrusu. Zorunlu din dersleri de kaldırılmalıdır."³ demektedir.

Alevi örgütlerinin bir kısmıya da kanaat önderleri dedelere devlet tarafından maaş bağlanmasının dedelik kurumunun bağımsızlığı açısından doğru olmadığını savunurlarken, diğer bir kısmı ise bunun Osmanlı döneminde de başvurulan bir uygulama olduğunu ve bunun

¹Eşit yurttaşlık hakkı. (t.y.). Erişim: 20 Mart 2011, <http://www.sosyalistforum.net/archive/t-33020.html>

²Aksoy, M. (1 Nisan 2011). Aleviler Çalıştay raporu açıklandı [İleti No:2].Erişim: Timeturk, <http://www.timeturk.com/tr/2011/04/01/aleviler-calistay-raporu-aciklandi.html>

³Reha Çamuroğlu Zaman'a açıkladı. (t.y.). Erişim: 20 Mart 2011, <http://www.tumgazeteler.com/?a=4387562&cache=1>

dedelere rahat çalışma olanağı sağladığını belirtmektedirler. Cem Vakfı Dedeler Kurulu Üyesi ve *Şeyh Mehmet Ocağı Dedesi Mustafa Güvenç*: “Yüzyıllardır tanınmayan cemevlerinin devlet otoritesince kabul edilmesi önemli bir başlangıçtır. Cemevlerinde bazı hizmetlerin yürütülebilmesi için dedelere maaş bağlanmalıdır. Osmanlı döneminde bu yapıliyordu. Maaş alan dede hem kendini geliştirir hem de daha iyi din hizmeti verir. Türkiye veAvrupa`da bazı Alevi vakıfları, dernekleri var. Onlar farklı, taban farklı şeyler söylüyor. Gerçek Aleviliği öğretecek otorite kurum lazım”⁴ diyerek bu konuda tutumunu ortaya koymuştur.

Aleviler arasında Aleviliğin İslam içi mi dışı mı olduğu konusunda da karşıt görüşler bulunmaktadır. Alevi yazar Celal Metin: “Açılımda samimi olunması durumunda iyi sonuçlar alınır. Ancak `Alevi`yim diyen ama gerçekte ateist olan, Aleviliği Avrupalıların kulu yapmaya çalışan dernekler bu programın dışında tutulmalıdır.”⁵demektedir. Buna karşılık Alevi Bektaşî Kuruluşları Birliği Federasyonu Genel Başkanı Ali Doğan: “Alevilik İslamdan önce vardı ve İslamın dışındadır. Aleviliğin İslam`ın bir mezhebi değil, bütün dinlerden etkilenen bir yaşam biçimi. Tek ortak noktamız `Allah-Muhammed-Ali` üçlemesidir.”demektedir.

Alevi Çalıştayları sürecinde ve sonrasında da Alevi örgütleri arasında sert ve dışlayıcı diyalogların geliştiği gözlemlenmiştir. O kadar ki geleneksel Alevi ritüellerinde bazı Alevi örgütleri düzenledikleri iftar yemekleri ya da diğer toplantılarında neredeyse bütünüyle Alevi olmayan çevreleri misafir etmek durumunda kalmışlardır. Örneğin, 12 Aralık 2010`da Dünya Ehl-i Beyt Vakfı tarafından Muharrem ayı dolayısıyla iftar yemeği verildi.⁶İftar yemeğine Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Hayati Yazıcı, Devlet Bakanı Faruk Çelik, Dünya Ehl i Beyt Vakfı Başkanı FermaniAltun, Fener Rum Patriği Bartholomeos, Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş, İstanbul Ticaret

^{4,5} Reha Çamuroğlu Zaman`a açıkladı. (t.y.). Erişim: 20 Mart 2011, <http://www.tumgazeteler.com/?a=4387562&cache=1>

⁶Dünya Ehl-i Beyt Vakfı`nın İftar Yemeğinden Birlik Çağrısı Yükseldi. (3 Ocak 2009). <http://www.haberler.com/dunya-ehl-i-beyt-vakfi-nin-iftar-yemeginden-birlik-haberi/>

Odası Başkanı Murat Yalçıntaş, eski İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ali Müfit Görtuna, sanatçılardan Emel Sayın, Dursun Ali Erzincanlı, Nuri Sesigüzel katılmıştır. Konuşmacıların “birlik ve beraberlik mesajı verdiği” iftar yemeğinde Alevi örgütlerinden hiçbir katılım olmamıştır.

Alevi örgütlerinin gerçekleştirdikleri faaliyetlerde de farklılık göstermekte ve bu çerçevede örgütleri birbirlerini eleştirmektedirler. 9 Kasım 2008’de Ankara’da Alevi Bektaşî Federasyonu tarafından düzenlenen ve yaklaşık 500 bin kişinin katıldığı mitinge Hacı Bektaş Anadolu Kültür Merkezi, Pir Sultan Abdal Dernekleri ve Şubeleri, Alevi Kültür Dernekleri gibi çok sayıda Alevi kuruluşu tarafından desteklenmiştir buna karşılık Cem Vakfı Başkanı İzzettin Doğan miting ile ilgili “Alevilerin çoğunluğunu temsil eden dernek ve vakıflar yürüyüşe destek vermiyor” ifadesini kullanmıştır.⁷ Dünya Ehl-i Beyt Vakfı Başkanı Fermani Altun “Art niyetli odakların yeni oyunlar peşinde olduğundan endişe ediyoruz...” demiştir.⁸

Alevi örgütlerinin bir kısmı Dünya Ehl-i Beyt Vakfı ve Cem Vakfı’nın devlet tarafından desteklendiğini ve devlet yanlısı olduğunu belirtmektedirler. Alevilerle ilgili bazı web sitelerinde Cem Vakfı ile ilgili olarak şöyle bir haber dolaşmaktadır: Süleyman Demirel Cumhurbaşkanı olduğu dönemde, Hacı Bektaş Belediye Başkanı olan Mustafa Özcivan’a, “2 Temmuz 1993 Sivas Madımak Katliamı’ndan sonra, İzzettin Doğan’a Alevileri devletin güdümünden ayrılmamaları için toplama görevi verildiğini söylemektedir. Demirel, Doğan’a görevin, Madımak Katliamı’ndan sonra yükselen Alevi muhalefetinin Kürtlerle buluşmaması

⁷Kaya, N. K. (24 Kasım2008). Devlet Ne Yapmalı? Nasıl Yapmalı? Kimi Muhattap Almalı? [İleti No: 3]. Erişim: Alevi Haber Ajansı, http://www.alevihaberajansi.com/index.php?option=com_content&task=blogsection&id=0&Itemid=9&limit=36&limitstart=5760

⁸ (t.y.). Erişim: 21 Mart 2011, http://www.yuruyus.com/www/turkish/news.php?h_newsaid=5079&dergi_sayi_no=178&

için verildiğini ve Cem Vakfı'nın bu amaçla kurulduğunu açıklamıştır.”⁹ Bu haberin gerçek olup olmamasının ötesinde belki de bir tevatürdür, bu haber Alevi örgütleri arasında Cem Vakfı'nın nasıl algılandığını temsil etmesi bakımından önemlidir.

⁹ Alevi web sitesi. (t.y.). Erişim: 20 Mart 2011, <http://www.aleviten.org.at/cms/menuleft/newsdetail/article/suleyman-demirel-cem-vakfini-biz-kurdurduk.html>

ARAŞTIRMA ALANI

Burada bir kısmına işaret ettiğimiz farklı Alevilik algılarını ele alan bu çalışmada Alevi örgütleri içerisinde temsil nitelikleri olan kurumlardan ikisi seçilmiştir. Bunlar Cem Vakfı ve Pir Sultan Abdal Kültür Dernekleri'dir.

Alevilik ile ilgili gündemi takip ettiğimiz görsel ve yazılı medyada Alevi örgütlenmeleri arasında en çok görünür olan Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ve Cem Vakfı üzerinden araştırma yapılmıştır. Cem Vakfı'nın İstanbul'da kurulmuş olması, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'ne bağlı 1 Mayıs Mahallesi'nde kurulan şubenin toplumsal ve siyasal dinamiklerinin yoğun olduğu bir mahallede olması ve bu dinamiklerinin örgütlenme yapısını da etkilediği düşünülmesi sebebiyle alan araştırması İstanbul'da bu iki kuruluş arasında gerçekleştirilmiştir.

Cem Vakfı ve Pir Sultan Abdal Kültür Dernekleri'nin ikisi de nispeten eski ve oturmuş kurumlardır. İki kuruluş da yurtdışı ve yurtiçinde yaygın bir örgütlenmeye sahiptir. Bu sebeple Alevi cemaati tarafından tanınan ve katılımın yoğun olduğu kuruluşlardır. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği, Aleviliği bir "yaşam biçimi" olarak tanımlamakta ve Aleviliğin dini içeriğini kısmen daha geri planda tutmaktadır.1980 öncesinde Aleviliğin "sol" ile yakınlaşmasının bir sonucu olan bu dernek, devlete karşı muhalif bir dille günümüzdeki Alevi örgütlenmesinin bir ucunda yer almaktadır. Diğer uçta ise Cem Vakfı bulunmaktadır. Cem Vakfı'nın diğer örgütlenmelerden ayıran yan, amaçları ve bu amaçlarını devlet katında "kabul edilir" şekilde dile getirmesidir. Biri Alevi toplumunun bir bölümü tarafından tartışılan, iktidar partileriyle ilişkileri nispeten istikrarlı olan Cem Vakfı, diğeri iktidar karşısında daha muhalif bir dil ve söylem benimsemiş olan Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'ne bağlıdır. Bu iki kuruluşun politik dillerindeki farklılık Alevi kimliğinin tanımındaki farklılaşmayı görünür kılmaktadır. Bu iki örgütün kuruluş süreçleri de farklılık arz etmektedir.

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği 1976 yılında Sivas ili Yıldızeli ilçesi Banaz köyünde “Banaz Köyü Pir Sultan Abdal Turizm ve Tanıtma Derneği” adı ile kurulmuştur. 1980 askeri darbesinde kapatılmış, 1988 yılında “Banaz Köyü Pir Sultan Abdal Turizm ve Tanıtma Derneği” adı ile tekrar Ankara’da açılmış, sonradan adı “Pir Sultan Abdal Kültür Derneği” olarak değiştirilmiştir.

Derneğin Ankara’da Mamak, Keçiören, Sincan, Yenimahalle, Antalya’da Alanya, Manavgat, Aydın, Ayvalık, Ardahan/Damal, İzmir’de Alağa, Bornova, Buca, Çeşme, Çiğli, Gaziemir, Gümüldür, Menemen, Ulukent, Kemalpaşa, Zeytinli, İstanbul’da Esenler, Eyüp, Karşıyaka, Kartal, Kadıköy, Sarıyer, Sultanbeyli, Sultangazi, Gaziosmanpaşa, Güngören, Ümraniye, Pendik, Tokat’da Taşlıçiftlik, Almus, Turhal, Niksar, Zile, Muğla’da Datça, Ortaca, Milas, Marmaris, ve Adıyaman, Bursa, Çanakkale, Diyarbakır, Erzincan, Erzurum/ Aşağıkızılca, Gaziantep, Malatya/Hekimhan, Kahramanmaraş, Muş/Varto, Samsun, Samsun/ Havza, Sivas/Banaz, Sivas/Sarkışla, Mersin/Tarsus, Tekirdağ/Çorlu, Tekirdağ/Çerkezköy, Yalova/Altınova olmak üzere toplam 63 şubesi bulunmaktadır.

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği’nin 25 Genel Yönetim Kurulu üyesi, 9 Denetleme Kurulu ve 9 Disiplin Kurulu üyesi olmak üzere olmak üzere 44 yöneticisi bulunmaktadır. Genel Başkanı Fevzi Gümüş’tür.

27 Mart 1995 yılında kurulan Cumhuriyetçi Eğitim ve Kültür Merkezi Vakfı (Cem Vakfı)’nın kuruluşundan itibaren genel başkanlığını uluslararası hukuk profesörü İzzettin doğan yürütmektedir. Vakıf taşradaki Alevi kırsal coğrafyasında değil, İstanbul’da kurulmuş ve şubeler taşraya sonradan yayılmıştır. Genel Merkezi İstanbul’un Avrupa Yakasında Bahçelievler ilçesine bağlı Yenibosna Mahallesindedir. Cem Vakfı’nın yurtiçi ve yurtdışında birçok şubeleri bulunmaktadır.

Cem Vakfı'nın Adıyaman, Antalya, Erzincan, Tercan, Malatya, Sivas, Ankara, Kocaeli ve Aydın olmak toplam 10 şubesi faaliyetlerine devam etmektedir.

İstanbul'da Bakırköy, Beşiktaş, Beykoz, Beylikdüzü, Çatalca, Sultanbeyli, Çerkezköy, Gaziosmanpaşa, Avcılar, Küçükçekmece, Büyükçekmece, İkitelli, Kartal, Kaynarca, Kırac, Maltepe, Pendik, Sarıyer, Tuzla ilçelerinde ve Gebze, Adıyaman, Amasya, Ardahan, Bingöl, Bodrum, Tekirdağ/Çorlu, Edirne, Edremit, Elazığ/Karakoçan, İzmir, Malatya, Mersin, Muş/Varto, Ordu, Tunceli/Ovacık, Tunceli/Pertek'de toplam 37 cem kültür evi Cem Vakfı'na bağlıdır.

Cem Vakfı'nın, 29 Yönetim Kurulu üyesi ve 6 Denetim Kurulu üyesi olmak üzere toplam 35 kişi yönetimini oluşturmaktadır.

Yukarıda değinilen bütün bu hususlar bize Alevi örgütlerinin hem kendi dışındaki kurumlarla ve devletle ilişkilerini hem de kendi içlerinde diğer Alevi örgütleriyle ilişkilerini tartışmamızın ne kadar önemli bir ihtiyaç olduğunu gösteriyor.

Böylece Aleviliğin farklı kimlik tanımlarının olduğu Alevi örgütlenmelerini karşılaştıracak, tekrar gündeme geldiği bu koşullarda, modernleşme, ulus-devlet ve küreselleşmeyle birlikte nasıl bir seyir izlediğini göreceğiz.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu araştırma sosyal antropolojinin kullandığı nitel araştırma yöntemlerine dayanmaktadır. Alan araştırması yüz yüze bire bir görüşmeler, katılımcı gözlem ile bunun yanı sıra kaynak tarama, kurum tarihinin araştırılması ve belgelerin taranması teknikleriyle gerçekleştirilmiştir. Her iki kurumda Perşembe günleri akşamları yapılan cem törenlerine, ayrıca cenaze törenlerine, düzenlenen yemeklere ve toplantılara katılarak gözlemler yapılmıştır.

Araştırma İstanbul'da Ataşehir ve Bahçelievler ilçesinde gerçekleştirilmiştir. Ataşehir'de 1 Mayıs Mahallesi Mahallesi'nde (Mustafa Kemal Mahallesi) yer alan Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ile Bahçelievler'de Yeni Bosna Mahallesi'nde yer alan Cem Vakfı'nda yapılmıştır.

Cem Vakfı ve Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nin İstanbul'da incelenmesinin nedenlerinden biri Alevi nüfusunun İstanbul'da ve kuruluşların bulunduğu çevre itibarıyla yoğun olmasıdır. Cem Vakfı'nın Genel Merkezi İstanbul'da yer almaktadır. Şu anda Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Ataşehir Şubesi olarak geçen dernek 1977'de kurulan İstanbul'un en muhalif politik mahallesi olan 1 Mayıs mahallesinde yer almaktadır. Mahallenin ismi 1980 sonrasında Mustafa Kemal Mahallesi olarak değiştirilmiştir.

Cemvlerinin faaliyetleri, tarihi ve amaçları araştırılmıştır. Kuruluşlar arasında örgütlenmedeki benzerlikler ve farklılıklar üzerinden Alevilik'teki farklı algılar belirlenmeye çalışılmıştır.

Her iki cemevinde yönetim kurulu üyeleriyle ve dedelerle görüşülmüştür. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Ataşehir Şubesi'nde 5 yönetim kurulu üyesi, 2 dede ve 2 muhtar ile görüşülmüştür. Yönetim kurulu üyesi ve muhtar olmak üzere iki kadın ile görüşülmüştür. Cem Vakfı'ndan 3 yönetim kurulu üyesi, 2 dede, 1 avukat ile görüşülmüştür.

1. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Sosyal antropoloji disiplini insanı konu almakta ve insan türünü bütün çeşitliliğiyle incelemektedir. Sosyal antropoloji doğduğu tarihlerde Batı'nın sömürgecilik deneyimine paralel olarak "ilkel" toplulukları incelemiştir. Sonraları modernleşmenin ve küreselleşmenin gelişimiyle bütünsel bir bakış açısıyla farklı kimliklerin yer aldığı özgül toplumları ya da daha küçük birimleri etnik, kültürel, dini vs. açıdan araştırmaya yönelmiştir.

Din, bir toplumun dünya görüşünü kapsayan kültürel sistemin üst yapısının bir kısmını oluşturur. Din, ruhani gerçeklik ya da doğa üstüyle ilgili görüşlerin yanı sıra birbirleriyle ilişkili inançlar ve törensel geleneklerin örgütlü bir sistemidir.¹⁰

Durkheim, dinin, kişisel değil, toplumsal bir süreç olduğunu iddia etmiştir. Durkheim, toplumun tüm düzen ve yapısının dinde ifade edildiğini belirtmektedir. Din, toplumun küçük bir modelini oluşturan bir kurumdur. Dini ritüeller, toplumlara göre biçimleri farklı olabilmekte, ancak aynı işlevi yerine getirmektedir.¹¹

Dinin önemli işlevlerinden biri toplumsal dayanışmayı sağlamasıdır. Dinlerin inançları ve törensel uygulamaları birbirinden farklı olsa da, kaygıyı azaltmak, güven duygusunu arttırmak gibi aynı toplumsal ve psikolojik işlevleri yerine getirmektedir.

Radcliffe-Brown, belirli bir dini anlamak için etkilerini, bundan dolayı da faaliyetlerini incelememiz gerektiğini söylemektedir. Din üzerinde yapılan

¹⁰Haviland, William A., Prins Harald E. L., Walrath D., McBride B. (2008). *Kültürel Antropoloji*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

¹¹Aktay, Y., Köktaş, M. E. (1998). *Din Sosyolojisi*. İstanbul: Vadi Yayınları.

çalışmalarda, öncelikle ve özellikle, din ile ilgili hareketler ve kişisel veya toplumsal ayinler incelenmelidir. Bazı toplumlarda din ve sosyal yapı arasında dolaysız ve yakın bir ilişki vardır. Genel bir kural olarak, tüm dinler çift yönlü bir bağımlılık duygusunu ifade eder ve bundan kastettiğı, insanların kendi toplumlarının dinsel törenlerinden hem bir şey beklemesi hem de onlardan çekinmesidir. Toplumun asıl dayanışmasını bu bekleme ve çekinme sağılamaktadır.¹²

Dini bir anlam alanı olarak yorumlayan Geertz, dinin özde insan varoluşuna anlam veren kültürel bir sistem olduğunu kabul etmeyi önermektedir. Dini bu bağlamda tanımlayarak, onun böylesi bir anlam sunan evrensel bir işleve sahip olduğunu söylemeye çalışmaktadır.

Clifford Geertz'in kültürel bir sistem olarak dini tanımlar ve onun tanımına göre din: 1) bir semboller sistemidir ki 2) insanlar için güçlü, kapsamlı ve uzun süre devam eden ruh halleri ve güdülenmeleri tesis etmek üzere işler 3) ruh halleri ve güdülenmelerin kendilerine özgü bir biçimde gerçekçi göründükleri 4) genel bir varoluş düzeninin kavramlarını formüle eder 5) ve bu kavramları bir olgusalılık havasıyla giydirir.¹³

Kültürel bir sistem olarak din düşüncesi kişinin dinin dünyevi gerçekliğe ilişkin bir kavrayışı nasıl ifade edeceğini ve aktaracağını anlayabilmesini mümkün kılmaktadır.

Din, antropolojik yaklaşımla bir toplumsal-kültürel olgu, insan toplumsallığının bir çıktısı olarak kavranır.¹⁴ Antropolojik açıdan dine yaklaşırken dini kimin tanımladığı ve temsil ettiği, bu tanımlamanın ve temsiliyetin kimler için/adına ve kimlere karşı yapıldığı üzerinde durulması gereken sorulardan biridir.

¹² Mardin, ř. (2000). *Din ve İdeoloji*. İstanbul: İletişim Yayınları.

¹³ Aktay, Y., Köktaş, M. E. (1998). *Din Sosyolojisi* (s. 26-28). İstanbul: Vadi Yayınları.

¹⁴ Atay, T. (2009). *Din Hayattan Çıkar –Antropolojik denemeler*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Bu çerçevede dinin kültürel, toplumsal ve ideolojik işlevleri, otorite ve iktidar kaynağı olarak din, siyaset ve din, modern ve post-modern zamanlarda dinin yeri antropolojik çalışmaların ele alacağı başlıca temalar içinde yer almaktadır.

1.1.MODERNLEŞME- MODERNLEŞTİRME GERİLİMİ

Modernleşmenin sosyoekonomik gelişmeyle birlikte sanayileşme, bürokratikleşme, kentleşme, pozitivist bilimsel bilgi ve teknolojinin üstünlüğüne inanç, demokratikleşme, rasyonelleşme ve dünyevileşme gibi nitelikleriyle belirginleşen bir değişim süreci olduğu söylenebilir.

Modernleşme, Batı'nın kendine özgü tarihsel, kültürel ve siyasal gelişmesinin ürünüdür. Batı'da Rönesans ve Reform hareketlerine hatta daha da öncelere kadar geri götürülebilecek olan modernleşme, dinin sosyal hayattan çekilmesi ve giderek bireysel vicdanlarla sınırlandırılması sonucunu doğurmuştur.

Modernleşme süreci gelenekselden yeni olana doğrudur. Yeni toplumsal değişim kendini kentlere yönelen olağanüstü bir göç, gelir düzeyinde artış, statü geliştirme imkanı, eğitim alanında fırsat eşitliği, meslek değişimi, aile yapısındaki değişim, erkek-kadın arasındaki ilişkilerde belirgin değişiklikler şeklinde gösterir. Fakat bu siyasal ve toplumsal hareketlilik ve değişmeye paralel olarak her zaman toplumsal ve siyasal açıdan eşitleyici bir durum olarak görülmez ve bu ayrımların ortadan kalkması da oldukça zordur.

Modernleşme pek çok farklı yolla başlatılabilen bir süreçtir, ancak yine de en çok görüleni, teknoloji ve değerlerdeki değişimlerle başlatılmasıdır. Bu örüntü değişkenleri neticede kurumları çoğaltmış, geleneksel toplumların basit yapısı modern toplumların karmaşık yapılarına dönüşmüştür.

Batı dışı toplumlarda modernleşme, Batı'nın üstünlüğünün ve düşüncelerinin etkisinde kalan yönetici elitlerin tepeden inmece bir değişim sürecini ifade etmektedir. Tepeden inmece modernleştirme ile kendi kendini oluşturan toplumsal bir süreç halindeki modernleşme arasındaki en önemli ayırım, modernleştiricilerin devlet gücünü ellerinde tutmaları ve kendi çıkarlarına göre davranmalarıdır. Bu nedenle Batılılaşmayı savunsalar bile modernliğin bütün boyutlarına bağlı olmayabilirler.¹⁵

Türkiye'de modernleşme birçok özelliğiyle modernleştirici gelenek içerisinde yer alır. Modernleşmenin aslında bir toplumsal dönüşüm ifade etmesine rağmen, Türkiye'de modernleşme sürecinde modernleşmenin toplumun devletçe sıkı sıkıya denetlenmesinin ve kontrol altında tutulmasının bir aracı olarak kullanılması; bu yüzden de devletin modernleşmeye bakış açısı daima modernleşmenin kendisine sunduğu toplumu düzenleme ve kontrol etme imkanı tanıdığı kadar olmalıdır.¹⁶

Türkiye örneğini inceleyenlerin çoğu, Osmanlı modernleştiricileriyle Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucuları arasında bir süreklilik olduğunu kabul ederler. Türkiye modernleşmesinin sürekliliği devam ettirdiği mirasların başında devletin modernleştirici misyonuna meşruiyet arayışı gelmektedir.¹⁷

Modernleşme süreci geleneksel toplulukların kendilerini yeniden tanımlamalarına giden yolları çoğaltmış, pek çokları için de insan ilişkileri ve insanın psikik yapısında ortaya çıkardığı değişimlerden hareketle tarihsel bir imkan olarak yorumlanmıştır. Böylece gelenek bir yandan çözülürken bir yandan da modernliğin ortaya çıkardığı yeni bir hatırlama

¹⁵Keyder, Ç. (1998). 1990'larda Türkiye'de Modernleşmenin Doğrultusu. S. Bozdoğan, R. Kasaba (Ed.). *Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik*. (s. 40- 41). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

¹⁶Demir, Ş., Sesli, M. ve Yılmaz, V. (2008). Türk Modernleşmesi: Eleştirel Bir Bakış. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 77-90.

¹⁷Keyder, Ç. (1998). 1990'larda Türkiye'de Modernleşmenin Doğrultusu. S. Bozdoğan, R. Kasaba (Ed.). *Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik*. (s. 40- 41). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

duygusu içinde sürekli olumlanmaktadır. Ne var ki fark edilen gelenek, artık yeni zamanların kavramsal çerçevesine fazlasıyla sadık kalınarak kurulan modern bir gelenektir.¹⁸

Modernleşme ile birlikte ortaya çıkan toplumsal dönüşümlerin çözümlenmesinde “kamusal alan” kavramı anahtar bir rol oynamaktadır. Modernite'nin Batı'da ve Batı dışındaki durumunu anlayabilmek için kamusal alan kavramı incelenecektir.

Habermas'a göre kamusal alan 18. yüzyılda modernlikle birlikte Avrupa'da burjuvazinin alanı olarak ortaya çıkmıştır. Bu alan burjuva dışı sınıflar, kadınlar veya Batılı olmayan milliyetçiliklerle tanımlayan ve kimliklerini bu doğrultuda yapılandıran gruplar kamusal alanın dışında bırakılmışlardır.¹⁹

Türkiye'de kamusal alan modeli Batı'ya pek çok yönden bağımlı olsa da, modernliğin Müslüman toplumlardaki görüntüsü ile Batı'daki görüntüsünün özdeş olamayacakları kesindir. Kamusal alan kavramı, ileriki bölümlerde kimlik politikaları ile ilişkilendirilecektir. Kamusal alan Batıda liberal burjuva sınıfına, Türkiye'de ise cumhuriyet dönemi elit kesime aittir, kamusal alanın genişleyerek, daha önceden dışlanmış olan "ötekileri" kapsayışı gösterilecektir.²⁰

Türkiye'de kamusal alan oluşumunun Batı'dakinden bir farkı da bu alanın, burjuva sınıfı gibi belli bir toplum tabakasının değil, otoriter devletin eliyle yaratılmış ve laik elitlerin kontrolüne bırakılmış olmasıdır. Bu nedenle Türkiye'de kamusal alan toplumsal hayatın dünyevileşmesi (laikleşmesi) anlamına gelmektedir. Dünyevileşme sürecinin en önemli göstergesi de

¹⁸Subaşı, N. (2008). *Alevi Modernleşmesi-Sırrı Faş Eylemek*. İstanbul: Timaş Yayınları.

¹⁹Habermas, J. (2010). *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü*. (T. Bora ve M. Sancar, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

²⁰Suman, D. (1998). Modernliğin Dönüşmesi Sürecinde Kamusal Alan: Batı ve Türkiye Örneklerine Karşılaştırmalı Bir Bakış. Erişim: 24 Mart 2011, Ağ Sitesi: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:sWmLjCuDa1cJ:www.sbk.boun.edu.tr/makale/defnesoskongre.htm+kimlik+kamusal+alan+alevilik&cd=14&hl=tr&ct=clnk&gl=tr&source=www.google.com.tr>

Batılılaşmış kadın erkek ilişkileridir. Modernleşme hareketinin simgesi olan kamusal alanda kadınlar ve erkekler bir araya gelebilecektir.²¹

Batı'daki toplumsal ve siyasal gelişmelere bağlı olarak tanımlanan burjuva kamusal alanı ile Batı dışındaki toplumların kamusal alanı birbirinden farklıdır. Burjuva kamusal alanını “demokratik kamusal alan”, Batı dışındaki toplumların kamusal alanını “ideolojik kamusal alan” olarak adlandırmaktadır. Demokratik kamusal alan eşitlik, özgürlük ve farklılıkların bulunduğu bir ortak platformdur. Demokrasilerde özgürlük ve farklılık bireylerin sadece özel yaşam alanlarında sahip oldukları haklar değildir. Aksine demokratik toplumlarda bu tür haklar kamusal alanda bireylere verilir.²²

Batı dışı toplumlarda kamusal alan “ideolojik kamusal alan” profilini ortaya koymaktadır. İdeolojik kamusal alanın en başta gelen özelliği homojen ve farklılığa kapalı kuşatıcı bir düşünce sistemi ortaya koymasıdır. İdeolojik kamusal alanın özelliği yasaklayıcı ve daraltıcı olmasıdır. Bu tür bir kamusal alan anlayışı her tür düşünce ve aidiyeti ifşa etmeyi öngören demokrasinin tersine örtmeyi, görülmezlikten gelmeyi, tartışmamayı öngörmektedir. İdeolojik kamusal alanın bu özelliği onun bir takım düşünceler arasında seçici davranarak bazı konuları hararetle ve yoğunlukla tartışma gündemine getirirken, bazılarını sanki yokmuş gibi görmezlikten gelmesine yol açar.²³

²¹ Suman, D. (1998). Modernliğin Dönüşmesi Sürecinde Kamusal Alan: Batı ve Türkiye Örneklerine Karşılaştırmalı Bir Bakış. Erişim: 24 Mart 2011, Ağ Sitesi: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:sWmLjCuDa1cJ:www.sbk.boun.edu.tr/makale/defnesoskongre.htm+kimlik+kamusal+alan+alevilik&cd=14&hl=tr&ct=clnk&gl=tr&source=www.google.com.tr>

²² Kalaycı, N. (2007). “Kamusal Alan” kavramı üzerine bir inceleme: Aristoteles-Marx-Habermas. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

²³ Demir, Ş., Sesli, M. ve Yılmaz, V. (2008). Türk Modernleşmesi: Eleştirel Bir Bakış. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 77-90.

1.2.ULUS- DEVLET VE KİMLİKLERİN GÖRÜNMEZLİK HALLERİ

Ulus hem kültürel ve ekonomik alanlarla ilgili olarak bir toplumsallık biçimi hem de özel bir siyasal birim şeklidir. Siyasal birim şekli olarak ulus, ulus-devleti ifade eder. Ulus-devlet, modern dünyada meşru olarak kabul edilen tek siyasal topluluk biçimidir. Meşruiyetin içerideki kaynağını ise, siyasal iktidarın bireylerin ortak iradelerini yansıttığı ve ulusal çıkarlarla bireysel çıkarların örtüştüğü kabulünden alır.²⁴

Uluslaşma sürecinin modernleşmeyle eş zamanlı olduğu kabul edilmektedir. Bu süreç sonucunda ulaşılan noktanın (ulus biriminin veya ulus-devlet'in) niteliği, uluslaşma sürecinin ne şekilde başladığı ve nasıl sürdüğüyle ilişkilidir. Süreç Batı'da iki örnekle izlenebilir; ilk olarak sanayileşmenin getirdiği yeni oluşum ve çelişkilerinden meydana gelen kendiliğinden bir ulus birimine işaret eder. İkinci örnek, Fransız Devrim düşüncesine ve Batı'dan gelen etkilere karşı bir savunma aracı olarak "ortak dil, ortak kültür, ortak tarih" ifadesinde parçadan bütünlüğe doğru oluşmuş olan ulus birimidir.²⁵

*16- 17. yüzyıllarda Batı Avrupa'da ortaya çıkan ulus-devlet, bir toplumun yöneticilerinin, şiddet araçlarının, yani asker ve polisin yönetimini tekellerine almalarına yarayan siyasi yönetim kurumlarından oluşan bir devlet olarak tanımlanabilir.*²⁶

Uluslaşma, esasen bir kimlik politikasıdır ve doğal- toplumsal kimliklerin yerine çerçevesi yukarıdan çizilmiş bir 'ulusal kimliğin' yurttaşlara iletilmesine ve benimsetilmesine dayanır.²⁷

²⁴, ²⁵ Emiroğlu, K. ve Aydın, S. (2003). *Antropoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

²⁶ Giddens, A. (2010). *Modernliğin Sonuçları*. (E. Kuşdil, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

²⁷ Emiroğlu, K. ve Aydın, S. (2003). *Antropoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Osmanlı'nın çözümlenmesi sürecinde ulus-devlet inşasında örnek alınan model Batı modeli olmuştur. Bununla birlikte bu model gerçekleştirilirken toplumsal grup içinde ulusal burjuvazinin az olması ya da olmaması, tam tersine küçük burjuvazinin ve aydınların baş rolü oynamasıyla, Batı'daki ulus-devlet yapılanmasından bir ölçüde farklı bir uluslaşma süreci gerçekleşmiştir.

Osmanlı toplum yapısını şekillendiren sistem, devlet ile toplum arasındaki otoriter ilişkiye; hem devlet hem de toplum içindeki ataerkil bir yapıya dayanmaktadır. Devletin kendi iç mekanizması ataerkil zihniyetin yarattığı enformel ilişkilerle ve gelenekselleşmiş davranış kodlarıyla oluşmaktaydı.²⁸

Osmanlı düzeni inanç farklılıklarını yasalarla ve geleneksel yaptırımlarla koruyan ve kabul eden bir anlayışa sahiptir. Bu anlayışın doğal sonucu olarak Osmanlı Devleti dinsel inanç temelinde ayrılaşmış olan cemaatleri mümkün olduğunca kendi iç meselelerinde ve kamusal hizmetlerinde serbest bırakmayı tercih etmiştir. Bununla birlikte Osmanlı yönetimi kendi yapılanmasını cemaatlerde yeniden yaratmıştır. Ataerkilliğin doğal bir sonucu olarak heterojenlik cemaatlerin birbirinden ayrı birimler olmasını getirmiştir. Böylece devlet otoritesini homojen birimler olan cemaatler üzerinde sürdürür. Böylece gerçekte heterojenliği reddeden bir zihniyet olan otoriterlik, nispeten küçük ve homojen alanlarda geçerlilik kazanarak yerleşik düzene katkısını sürdürdü. Osmanlı toplum yapısının bu şekilde düzenlenmesi kamusal alanın da parçalanmasına ve kendi içinde hiyerarşik bir düzenleme içine girmesine yol açtı.

²⁸Mahçupyan, E. (Kasım Aralık Ocak 1998). Osmanlı'dan Günümüze Parçalı Kamusal Alan ve Siyaset. *Doğu Batı*, 5, 25- 55.

Cemaatlerin kendi aralarındaki kamusal alan neredeyse siyasete konu olmayan bir özelliğe sahipti. Cemaatler arasındaki güç dengesinde önemli olan devlet düzeninde cemaatler arasında daha imtiyazlı olmaktı. Ayrıca sınırlarının belirsizleşeceği, devlet nezdinde bütünlüğü bozulacağından dolayı cemaatler arası bir olmamaktaydı.

Yapılan şey devlete yanaşmak ve onun araç ve yetkilerini kullanarak diğer cemaatler karşısında alan kazanmaya çalışmaktı. Kazanılan yeni hak ve imtiyazlar söz konusu cemaatin iktisadi ve sosyal açıdan hareket alanını genişletiyor ama farklı bir kamusal alan anlayışı yaratmaktansa kültürel alanı daha da yaygın hale getiriyordu. Diğer bir deyişle hak ve imtiyazların devlet eliyle dağıtıldığı bu dünyada cemaatler arası ilişkiler anlamını yitiriyor, şikayet ve talepler doğrudan devleti muhatap alıyordu.²⁹

Osmanlı düzeninin kapitalist ve aydınlanmacı Batı hem fiziksel hem ideolojik sınırlarını kırıyor, sistemin iç bütünlüğünü tehdit ediyordu. Bu süreç 20. yüzyıl başında dünyada milliyetçi akımla ve toprakların yeniden bölüşüldüğü bir dönemle çakışınca, eski düzenin küçük düzeltmelerle ayakta kalamayacağı belli oldu ve bu mecrada ortaya çıkan cumhuriyetçi akım, radikal bir söylemle eski düzenin yerine Batı modernleşmesinin sonucu olan toplum yapısını yerleştirmek istedi.³⁰

Otoriter bir zihniyetin altında modernleşme iki anlam taşımıştır. Biri cemaatsel yapının kırılması, bununla beraber vatandaşlık temelinde oluşan homojen bir yapıdır. Geçmişte hangi cemaatten geliyor olursa olsun, herkesin vatandaşlık bağıyla doğrudan devletle ilişkilendirilmesi sayesinde, devletin karşısına homojen bir kitle çıkmaktaydı. Buna karşılık devletle toplum arasında, Osmanlı düzeninde devletle cemaatler arasında

²⁹, ³⁰ Mahçupyan, E. (Kasım Aralık Ocak 1998). Osmanlı'dan Günümüze Parçalı Kamusal Alan ve Siyaset. *Doğu Batı*, 5, 25- 55.

olana benzer otoriter bir hiyerarşi yapılaştı. Diğer bir deyişle modernleşmenin esas işlevi eski kültürel ortak alanların ortadan kaldırılması ve bu sayede cemaatler arası kamusal alanın lağvedilmesi idi. Bu çaba anlaşılır bir şekilde eski düzende hiyerarşinin altlarında yer alanlarca desteklendi. Hem gayrimüslimler hem de Aleviler Sunni/Hanefi cemaatle “eşdeğer” hale gelmenin tadını çıkardılar. Ama bu desteğin kendisi cemaatsel kaldı ve vatandaşlık kavramı etrafında özgürlükçü bir talep ve sahiplenme yaratmadı.³¹

Cumhuriyet’in modernleşme politikası yurttaşla devlet arasında doğrudan ilişkiyi öngördüğünden cemaatsel yapıları ortadan kaldırmayı öngörüyordu. Bununla birlikte erken cumhuriyet yıllarında Alevilerle kurduğu ilişki pragmatik bir nitelik göstermiştir. Bir yandan örneğin Dersim’de olduğu gibi Alevi kanaat önderlerini meclise taşırken diğer yandan tekke ve zaviye kanunuyla birlikte³² Alevi inanç mekanlarının ziyaret edilmesi yasaklanmıştır. Bir yandan Atatürk’ün Bektaşî olduğu yönünde söylentilerin yayılmasına ortam hazırlanırken diğer yandan Alevilik inancı çağdışı ve Batıl inançlar grubunda tarif edilerek tasfiye edilmesi öngörülmüştür. Cumhuriyet’in Alevilerle ilişkisini belirleyen asıl politikanın dışlayıcı niteliğini en iyi gösteren örnek Dersim katliamıdır.

“...1938’de Dersim’de yaşananları yalnızca kurulmakta olan bir ulus-devletin, ona itaat etmek istemeyen bir bölgeyi hizaya sokma çabası olarak okumak mümkün değildir. Zorunlu iskanı, “Dersim İsyanı”nın sonucu olarak tasavvur etmek ise hiç doğru olmayacaktır. “İsyan”dan çok önce planlandığı açık olan zorunlu iskan, ötekiliği tehdide tercüme eden bir dilin “çözüm” önerisi olarak okunmalıdır.”³³

³¹ Mahçupyan, E. (Kasım Aralık Ocak 1998). Osmanlı’dan Günümüze Parçalı Kamusal Alan ve Siyaset. *Doğu Batı*, 5, 25- 55.

³² 30 Kasım 1925’te tekke, zaviye ve türbeler kapatılmıştır. Türbedarlıklar ile şeyhlik, dervişlik, müritlik, dedelik, seyitlik, çecelebilik vb. birtakım unvanlar kaldırılmıştır.

³³ Aslan, Ş. (2010). *Herkesin Bildiği Sır: Dersim*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Jandarma Genel Komutanlığı tarafından 1939 yılında yayınlanan Dersim Destanı'nda Dağbek Köyünden Ali Çavuş'un, Beşpınar'lı Aşık Durmuş'un, Mazgirt'li Aşık Hasan'ın, destanlarına yer verilmektedir. Destanların ortak özelliği Türklüğe vurgu, ağalara ve seyitlere karşı kin ve nefreti göstermektedir:

“Günlerce üfürdü geçmedi sıtmam
 Bir iki hap aldım kesildi tamam
 Dedim aptal mıyım nasıl anlamam
 Ben veli sanmışım meğer şeytanı

Adı Cumhuriyet, kendisi Hızır
 Onsuz ağa seyit hınzır mı hınzır
 Gayrı Sakaryadan farksızdır
 Munzur geldi Dersimli'nin huzur devranı”

Dağbek'li Ali Çavuş
 “Sanki illet gibi kemirmiş bizi,
 Bükmüş belimizi devirmiş bizi
 Soymuş da soğana çevirmiş bizi
 Zalim ağa Seyyit denen adamlar

Devlet vasıta başta, değil sorguçta
 Keramet olur mu kuru papuçta
 Kudret görünür mü duvarda burçta
 Açık gizli yüz vermeyin hayduda

Kandırdı vara yoğa sattı vicdanımızı
 Zor kurtardık elinden şu tatlı canımızı

Seyyit fesada verdi bizim imanımızı
 Getirdi başımıza devlet izanımızı
 Beşpınarlı Aşık Durmuş.³⁴

Cumhuriyet tarihi boyunca Türkiye’de Aleviler kimliklerini gizlemek zorunda kalmışlardır (bırakılmışlardır). Polis ve askeriye de olamıyorlar, üst düzey kamuya giremiyorlar, kendi inançlarını gizli yapıyorlardı. Kimliklerini gizlemek zorunda kalıyorlardı.

Özellikle 1960’lar Türkiye’de kırdan kente doğru yoğun göç akımının başladığı bir dönemdir. Bu göç akımı sonrasında sadece büyük kentlere değil, başta Almanya olmak üzere dünyanın değişik ülkelerine de yoğun bir işgücü göçü yaşanmıştır.

1960’lardan itibaren Türkiye’de sol akımlar da yaygınlık ve etkinlik kazanmıştır. Aleviler de ağırlıklı olarak sol hareketlere destek vermişlerdir. Bu dönemde özellikle genç kuşaklar Alevilik inanç ve geleneklerini küçümseme eğilimine girmişlerdir. Giderek Alevilikle ilgili bilgilerden uzaklaşıp, cemler gittikçe daha az yapılır hale gelmiştir.³⁵

1960’lı yılların ikinci yarısından sonra Türkiye siyasal yaşamına Alevilerce kurulmuş bulunan Birlik Partisi katıldı. Bu parti bir grup Alevi kökenli siyaset adamınca 17 Ekim 1966’da kuruldu ve başkanlığına Hasan Tahsin Berkman getirildi. Birlik Partisi’nin amblemi Hz. Ali’yi simgeleyen bir aslanla, onun çevresinde On iki İmamı simgeleyen on iki yıldızdan oluşuyordu. Parti programında din ve vicdan özgürlüğü vurgulanıyor, kamu düzenine, genel ahlaka ve yasalara aykırı olmayan ibadetlerin serbest bırakılması isteniyordu. 1967’de genel başkanlığa Hüseyin Balan getirildi. Birlik Partisi 1969 seçimlerinde % 2.8 oy oranı ile 8 milletvekilliği kazandı. Daha sonra Millet Partisi’nden istifa eden 2 milletvekili de Birlik Partisi’ne

³⁴ Silan, N. S. (2011). *Doğu Anadolu’da Toplumsal Mühendislik, Dersim-Sason 1934-1946*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

³⁵ (Yaman, t.y.) *Cumhuriyet Sonrası Aleviliğe Genel Bir Bakış*.

katıldı. 1969 Kasımında parti başkanlığına Mustafa Timisi seçildi. 1970'de Birlik Partisi'nin bazı milletvekilleri Adalet Partisi'ne geçti. Bu milletvekilleri partiden ihraç edildiler, ancak kamuoyunda partinin imajı büyük bir darbe aldı. Parti 1973'te Türkiye Birlik Partisi adıyla girdiği seçimlerden sadece bir milletvekilliği elde edebildi. Daha sonraki seçimlerde oy oranı sürekli düştü ve 1977'den sonra siyasal etkinliğini tümüyle yitirdi.³⁶

Aleviler gerici ve ırkçı saldırılardan Cumhuriyet döneminde de nasibini almıştır. 1978'deki Maraş ve 1980'deki Çorum Olaylarında yüzlerce insanın öldüğü ve göçettiği bu olaylar sırasında devlet yurttaşlarını, saldırganlara karşı koruyamamış üstelik suçlular kısa süre sonra serbest bırakılarak, bazıları milletvekili bile olabilmişlerdir. Şüphesiz Aleviler yaşanan bu olaylarla Osmanlı döneminde yaşananlar arasında paralellik de kurmaktadır. Tarihte yaşanmış acı olayların izleri hafızalardan silinmeden yaşanan, inanç farklılığına dayalı baskılar ve kısımlar Alevilerin cumhuriyet idaresinden de umduğunu bulamadığı düşüncesini güçlendirmektedir.³⁷

Kentlere gelen Aleviler daha önce hiç örneğine rastlanmamış bir toplumsal farklılaşmayı beraberinde getirir. Alevi burjuvazisi ve zanaatkarları olmadığı için, pek çoğu ücretli işçi ve kamu sektöründe çalışır. Birçok Alevi, serbest mesleklere de (doktor, avukat, mühendis) kapı açan eğitime, bir toplumsal tırmanma yolu olarak öncelik tanır.³⁸

Köy toplulukları dini ibadetin çerçevesini de oluşturduğu için, köylerden ayrılması ile birlikte ibadet de çöker. Dedeler artık dört bir yana dağılmış talipleri için dini görevlerini yerlerine getiremezler. O zaman bir başka gelir kaynağı bulmak, yani çalışmak zorunda kalırlar; dini otoriteleri de aynı

³⁶ ³⁷ Alevi Bektaşî Araştırma Sitesi. (t.y.). Erişim: 22 Mart 2011, www.alevibektasi.org

³⁸ Bingöl, B. (2008). *Türk Siyasal Yaşamında Birlik Partisi-Türkiye Birlik Partisi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

oranda azalır. Bununla birlikte bazı durumlarda gelenler, örneğin kentte cem ayinleri düzenleyerek ibadeti sürdürmeye çalışırlar.³⁹

Ama bu düzenlemeler çoğunlukla geçicidir ve cemaatin hayatta kalmasını sağlayacak kurumlar yok olur. Sekülerleşme kent ortamında dini alt yapıya sahip olmayan Alevileri özellikle etkiler.

Yasaklayıcı politikalar nedeniyle farklı coğrafyalarda yaşayan Alevi topluluklar kendi aralarında düzenli bir iletişim sağlayamamışlardır ya da örtük ve kopuk bir biçimde sağlayabilmişlerdir. Bu durum kimliğin kendini yeniden üretebilmesini önemli ölçüde zorlaştırmıştır.

1.3.KÜRESELLEŞME VE KİMLİKLERİN GÖRÜNÜR OLMA HALLERİ

Kültürleri inceleyen sosyal antropoloji, bütüncül bir bakış açısıyla uzun vadeli bir uğraşmayı gerektiren insan türünün çeşitliliğini anlamaya çalışır. Bu nedenle, 21. yüzyılın başından beri herkesin hayatında büyük rol oynamaya başlayan bir konu olan küreselleşmeyi kavrayabilmek için bütün diğer bilim dallarından daha donanımlıdır.

Kökeni yüzyıllar öncesine dayansa da, “küreselleşme” nin kavram olarak kullanımı oldukça yenidir. İlk olarak 1960’larda ortaya çıkan küreselleşme kavramı, 1980’lerde ise sıkça kullanılmaya başlanmıştır. Doksanlı yıllarda küreselleşme kavramının gittikçe önem kazandığını ve bir toplumsal dönüşüm paradigması olarak kullanılmaya başlandığını görmekteyiz.

80’li yıllar tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de küreselleşmenin etkilerini açığa çıkarmaya başladığı yıllardır. 1980’li yıllar modernleşme ve ulus devletinin inşası sürecinde bir sürü çatlamanın yaşandığı dönemdir, bunun sebebi küreselleşme olarak bilinmektedir.

³⁹ Bingöl, B. (2008). *Türk Siyasal Yaşamında Birlik Partisi-Türkiye Birlik Partisi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Günümüzde basılı medyadan, radyo ve televizyondan uydu ve internete kadar iletişim teknolojisindeki devrimler, daha fazla bilgiyi daha fazla insana, daha hızlı ve daha uzağa iletmemize olanak vermiştir. İnsanların, ürünlerinin ve görüşlerinin küresel akışı, kültürel değişimde önemli bir rol oynamaktadır. Küreselleşme, toplumsal ve kültürel pek çok sürecin değişmesi anlamına gelmektedir.⁴⁰

Küreselleşmenin ulus-devletlerdeki toplumsal bağları zayıflatması, bir yandan ulus-üstü bir kimliğin oluşumuna katkıda bulunurken, diğer yandan paradoksal olarak yerel kimliklerin canlılık kazanmasına neden olmaktadır. Hem ulus-üstü toplumsallık biçimlerinin oluşumu hem de yerelleşme, topluluklaşma yönündeki gelişmeler, kimlik sorununu gündeme getirerek, ulus- devletin yeniden tanımlanmasını ve yeni bütünleşme arayışlarını zorunlu kılmıştır. Gerek küresel bütünleşme, gerekse yerel nitelikli farklılaşma yönündeki gelişmeler, ulus-devletin sorun çözme ve bireylerin yaşamlarına anlam vermede yetersizleştiğini göstermektedir.⁴¹

Küreselleşmenin ulus-devlet üzerindeki etkileri diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de yerel kimliklerin (etnik veya dini) yeniden görünür olmalarına olanak sağlamıştır. Böylece erken cumhuriyet yıllarından itibaren yasaklı kimliklerden biri olan Alevilik özellikle kentlerde formel kurumlarını inşa etmeye başlamış ve kültürel ve siyasal alana katılmıştır.

Küreselleşme, yalıtılmış Alevi örgütlerinin birbirlerini bulmalarını, yeni kurumsal yapılar oluşturmalarını, önce dernekler sonra federasyon ve konfederasyon gibi kapsamlı örgütler kurmalarını sağlamıştır.

^{40, 41} Haviland, W.A., Prins, H. E. L., Walrath, D. ve McBride, B. (2008). *Kültürel Antropoloji*. (İ. Deniz ve E. Sarioğlu, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

1.4. KİMLİK TANIMLAMALARI AÇISINDAN ALEVİ KİMLİĞİ

Çevresinden yalıtık kültürel bütünler olarak “ilkel” toplulukların günümüzde var olmayışı, sosyal antropoloji disiplini önce geleneksel toplulukların incelenmesine, ardından da inceleme konusu olarak farklı kimliklerin yer aldığı kent bağlamına yönelmiştir.

Kimlik insana özgü bir kavramdır. Kimliğin iki temel bileşeni vardır. Bunlardan ilki tanımlama ve tanınma, ikincisi ise aidiyettir. Kimlik, kaba bir tanımla, kısaca, kişilerin ve çeşitli büyüklük ve nitelikteki toplumsal grupların “kimsiniz, kimlersiniz” sorusuna verdikleri cevaplardır.⁴²

Birey, kimlik bildiriminde bulunduğu her seferinde, hem tanınma hem de tanımlama faaliyetini gerçekleştirmekte ve bu yolla kendi aidiyetiyle bağlantıya geçmektedir. Kimlik, birey üzerinden yaratıldığı gibi kültür üzerinden de yaratılabilmektedir.

Aleviliğin yeniden canlanarak yoğun bir biçimde inşa faaliyetlerine ve buna bağlı olarak ortaya çıkan siyasallaştırılma biçimlerine konu olması, dünyada ve Türkiye’de gözlemlenen kimliklerin yeniden inşa sürecinin bir parçası olarak görülebilir. Dolayısıyla tartışmaya ve yeniden biçimlenmeye açıktır. Aleviliğin yazılı bağlayıcı bir kaynağının olmaması, merkezi bir dinsel merciinin bulunmaması bu durumu pekiştirmektedir.

Alevi kimliğinin yeniden inşası ve bu kimliğin toplum ve siyasetle ilişkisinin nasıl bir ilişki kuracağını belirleyecek taraf olarak Aleviler, bu kimliğin ve bu kimlikle oluşturulacak siyasallaşmanın neye tekabül edeceği konusunda uzunca bir süredir hararetli bir tartışma içerisinde bulunmaktadırlar.

Bugün gözlenebildiği kadarıyla Aleviliği yeniden inşa etme sürecinde bir “kimlik” oluşturmaya çalışırken genellikle geleneksel Alevilikten hareket

⁴² Aydın, S., Emiroğlu, K. (2003). *Antropoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

edilmektedir. Kimlik tartışmaları ekseninde asıl soru “gerçek” ya da “öz” Aleviliğın ne olduğu noktasında düğümlenmektedir. Geleneksel Aleviliğın ne olduğuna ilişkin olarak tarihe geri dönülmektedir. Ama aynı zamanda bu tartışma Alevilerin kim olduklarının yanı sıra nasıl olmaları gerektiğini de içeren yeni bir tartışmayı da kapsamaktadır.

Türkiye’de cemaat kimliklerinin geleneğe bakılarak ve modernist öğelerle harmanlanarak inşa edilmesine özellikle 1980’lerin sonlarından itibaren tanık olmaya başlanmıştır. Etnik, bölgesel ve özellikle dinsel semboller ve gelenekler etrafında şekillenen bu yeni kentsel cemaatlerin talepleri, büyüklükleri ve üyeleri arasındaki bağların niteliği elbette son derece değışken ve kimi durumlarda belirsizdir. Dolayısıyla, bu alanda yapılacak bir çözümlene girişimi, her şeyden önce ele alınan cemaatin kendine özgü tarihi, kültürü, devlet karşısındaki konumu, grubun “dışında” kalanlarla olan sınırının netliği ya da bulanıklığı ile onlarla etkileşimi gibi konular üzerinde odaklaşmak zorundadır.⁴³

Bu bağlamda 1980’li yılların sonu itibarıyla dünyada ve Türkiye’de tarihe karıştığı varsayılan birçok etnik ve dini hareketin yeniden canlanması, Aleviliği de etkilemiştir. Kamusal alanda 90’lı yıllarla birlikte Aleviliğın yeniden canlanma sürecinde, Alevi cemaati kendini yeniden inşa ederek veya dönüştürerek, yitirdiği dinsel ve toplumsal yapıları yeniden biçimlendirmeye ya da geleneksel dini kimlik kalıplarına yeniden dönmeye çalışarak, bir tarihsel gelenek yaratma arayışıyla dikkatleri üzerinde toplamıştır.

90’lı yıllarla birlikte Alevilik etrafında beliren tartışmalar, Aleviliğın yeniden nasıl inşa edileceği, modern ya da modern ötesi olarak adlandırılan dönemde nasıl bir kimlikle temsil edileceği, Alevi kimliğinin ne olacağı ve

⁴³Mahçupyan, E. (1998). Osmanlı’dan Günümüze Parçalı Kamusal Alan ve Siyaset. *Doğu Batı*, 5, 25- 55.

bu kimliğin siyasallaştırılması sorunları etrafında başlayan tartışma devam etmektedir.

Bu anlamda 1990'lı yıllarla birlikte Alevilik, 1979 İran İslam Devrimi'nin tetiklediği varsayılan köktendinci ya da siyasal İslamcılığın kendisine yönelik artan tehdit algılamasından hız alarak siyasallaşma süreci içerisine girmiştir. Ayrıca Alevilik Türkiye'de sol, sosyalist hareketin toplumsal tabanı olarak da görülmüştür.

Yükselen İslam'ın Sünnilik olarak algılanması, iki kesim arasında tarihsel, toplumsal ve dinsel düzeyde oluşmuş ve Alevilik-Sünnilik biçiminde beliren karşıtlık, Alevilerin, örgütlülük ve kimlik bazında kendisini bu yükselişe karşı bir tepki olarak kurmasına yol açmıştır. 2 Temmuz 1993'te Sivas'ta bir Alevi şenliğine katılanlardan 37 kişinin öldürülmesinde İslamcılarının oynadığı rol, "mum söndü" yapmakla suçlaması Alevilerde Suniliğin kolektif belleğinde kendilerine yönelik olarak oluşturulmuş ahlaksızlık, sapkınlık suçlamalarının ve karalamalarının silinmemiş olduğu bilincinin uyanmasına neden olmuştur.⁴⁴

Aleviler küreselleşme sürecine çeşitli faktörlerin etkisine açık olarak katılmışlardır. Alevilerin köylerinden çıkarak Türkiye'nin büyük kent merkezlerine ve Almanya başta olmak üzere yurtdışına yoğun şekilde göçleri, geleneksel ilişki ağlarının form değiştirmesi ve özellikle Avrupa merkezli Alevi derneklerinin ortaya çıkışı, kentleşen Alevilerin Sunni çoğunlukla etkileşimi, kimliğin bir insan hakkı olduğu küresel söylemi ve son olarak da devletin Alevilere yönelik politikalarının değişmesi önemli birer hareket noktası olarak değerlendirilebilir.

⁴⁴Nurhak Ağcaşar Çevre Köyleri Web Sitesi, (t.y.). Erişim: 23 Mart 2011, http://www.nurhakagcasar.com/index.php?option=com_content&view=article&id=23:alevik-hakkinda-blgler&catid=25:the-project

Resmi düzeyde de Aleviliğin yeniden inşa edilmesi sürecine yoğun bir biçimde müdahale edilmiştir. Aleviliği İslamcılık ve Kürt hareketine karşı bir kimlik harcı olarak istihdam etme çabası devletin çeşitli düzeydeki yetkililerinin eylem ve söylemlerine yansımıştır. Alevilerin laikliğin güvencesi olduğu tezi” bunun bir örneği olarak görülebilir.⁴⁵

Bu süreçte Alevi örgütlenmelerinin çoğalmasına koşut olarak, bir anlamlandırma çabası da kendini göstermiştir. Alevilik tabu olduğu ve damgalandığı için, Alevi hareketi yoğun bir yeniden tanımlama etkinliğini gerektirmiştir. Kimlik tanımına dayalı medya organlarının kurulması, yayınlar, simgesel eylemler ve tartışmalar, özellikle hareketlenmenin ilk dönemlerinde odak noktasında yer alırlar.⁴⁶

Bu çaba, ulusal çaptaki medya organları aracılığıyla, dışarıya doğru da gerçekleştirilmiştir. Aleviliğe toplumsal ve siyasal bir gereklilik sağlamak, onun adına talepler dile getirmek; bütün bunlar, ona bir mana verilmesini gerektirir ve bir tasnif zorunluluğunu da beraberinde getir(miştir). Ama bağdaştırmacı ve kendi içinde ayrışmamış bir fenomen olarak Alevilik – hem inanç, hem din, hem kültür hem de toplumsal ve ahlaki yaşam sistemi – tasnif çabalarına karşı ciddi bir meydan okumadır. Din, mezhep, tarikat, kültür, felsefe veya yaşam biçimi gibi alışılmış – inşa edilmiş ama doğal diye algılanan – kategoriler onun hakkını teslim edemez. Onun bu kategorilerden biri içerisine yerleştirilmesi, hangi kıstaslara göre toplumda bir yer talep edeceğini belirlemektedir.⁴⁷

Bu bağlamda Alevi örgütlenmeleri içinde yer alan temsilcilerin beyanları hareketin hem dışına hem de içine yönelik olmaktadır. Her türlü tavır alış – Örneğin Sivas olaylarının Alevilere karşı saldırı

⁴⁵, ⁴⁶, ⁴⁷ Massicard, E. (2007). *Türkiye'den Avrupa'ya Alevi Hareketinin Siyasallaşması*. İstanbul: İletişim Yayınları.

olarak yorumlanması – tavır sahibini kendine özgü bir anlam sistemi, Aleviliğin anlam sistemi içerisine yerleştirmekte, Alevilik bu düzeyde sadece öteki kavramlardan (ifade özgürlüğü, laiklik, insan hakları vb.) ayrılığı ile tanımlanmaktadır. Bununla birlikte bu olaylar ikinci bir düzeyde, Aleviliğin yüklenmesi gerektiğini düşündükleri manayı temsil etmeye uğraşan Alevi örgütlenmeleri arasında yoğun bir rekabete yol açmıştır.⁴⁸

Alevilikle ilgili en sert tartışma İslam'la ilişkiler konusunda yaşanmaktadır. Alevilik İslam'a mı aittir, ona göre nasıl bir yer işgal etmektedir. Alevilik tanımlarını dini eksen etrafında yapılandıranlar bu konuda görüş ayrılığı içindedir. Bazıları Aleviliği Muhammed'in tebliğ ettiği ve Ali'nin de uygulamaya çalıştığı gerçek İslam olarak görmektedir. Başkaları ise dinsel boyutunu tamamen inkar etmeseler bile ona bu kadar merkezi bir yer verilmesinden rahatsızlık duymaktadırlar. Onlar Aleviliğin İslam'a göre özgüllüğünü farklı terimlerle tartışmayı tercih ederler. Aleviliği İslam'ın çeşitli, ama meşru dallarından biri olarak görürler⁴⁹.

Burada asıl sorun Alevilerin, Aleviliğe getirdikleri yorumların türleridir. Ayrıca çok geniş bir siyasi yelpazeye dağılmış olan Sunni/İslamcılar karşısında Alevilerin de İslam'ı, kendi politik tercih ve amaçları doğrultusunda yeniden tanımlamaları söz konusudur. Aleviliğin temelinde İslam'dan İslam öncesi inançlara kadar pek çok dinsel, etnik ve kültürel öğenin katkısına ve karışımına da işaret eden ve bu özelliği ile Aleviliğin senkretik yanını vurgulayan görüşlere rastlanmaktadır. Aleviliği İslamla, Şiilikle, Hıristiyanlıkla, Şamanizm, Maniheizm ve Zerdüştlükle ilişkilendiren, din dışı ("Ali"siz) bir Alevilik yorumu da söz konusudur.⁵⁰ Bu görüşe göre Aleviliği yalnızca dini açıdan kavrayamayız. Aleviliği anlamak için, onun etnik bir yönünün de olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Farklı grupların

⁴⁸, ⁴⁹ Massicard, E. (2007). *Türkiye'den Avrupa'ya Alevi Hareketinin Siyasallaşması*. İstanbul: İletişim Yayınları.

⁵⁰ Bulut, F. (2007). *Ali'siz Alevilik: İslam'da Özgürlük Arayışı-1*. İstanbul: Berfin Yayınları

birbirleri üzerine olan söylemleri ile kendi kendileri hakkındaki söylemleri de etnik kimliği biçimlendiren önemli özelliklerdendir.⁵¹

Alevilikte topluluğun sürekliliğinin önemli bir yer tutması, grup içi evliliklerin yaygın olması ve ancak Alevi ana babadan olan çocukların Alevi olarak kabul edilmeleri vb. örneklerle de netleştirilebilecek bu “kendi-dışı” na kapalılık olgusu, bizi etnisite kavramını Alevilik bağlamında ele almaya götürmektedir.⁵²

Bugün gelinen noktada Aleviliğin, Türkiye toplumunun çoğu tarihten gelen, kimi de yeni birçok siyasi, sosyal ve ekonomik sorunundan ayrı düşünülemeyecek çok boyutlu bir konu olma özelliğini sürdürdüğünü ifade edebiliriz.

Bu çalışmada 1980’lerin sonu ve 1990’ların başından itibaren vakıf, dernek, dergah gibi kurumlarda bir araya gelen Alevi örgütlerinin Alevi kimliğini kamusal alanda temsili konusu incelenecektir. Günümüz Aleviliği’nde “zıt” örnekler olarak kabul edebileceğimiz Cem Vakfı ve Pir Sultan Abdal Kültür Derneği’nin, öncelikle kuruluş tarihçeleri anlatılacak, daha sonra çeşitli yayınları ve her iki kuruluşunda yönetim düzeyindeki kişilerin görüşleri irdelenerek değerlendirmeye çalışılacaktır.

^{51,52} Okan, M. (2004). *Türkiye’de Alevilik*. Ankara: İmge Kitabevi

2. BÖLÜM

ÖRNEK ALEVİ KURUMLARI: PİR SULTAN ABDAL KÜLTÜR DERNEĞİ ATAŞEHİR ŞUBESİ VE CEM VAKFI GENEL MERKEZİ

Daha önce vurguladığımız Ataşehir Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ve Yenibosna Cem Vakfı bu bölümde anlatacağımız özellikleriyle bu çalışmada örnek alan olarak seçilmişlerdir.

2.1. PİR SULTAN ABDAL KÜLTÜR DERNEĞİ ATAŞEHİR ŞUBESİ

1976 yılında Banaz Köyü'nde Pir Sultan Abdal adıyla bir dernek kurulmuştur. 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra dernek kapatılmıştır. 1988 yılında Pir Sultan Abdal Kültür Derneği adıyla dernek yeniden kurulmuştur. Genel Merkezi ve 61 şubesi Alevi-Bektaşî federasyonuna bağlıdır.

Alevi-Bektaşî Federasyonu'na ayrıca Alevi Kültür Dernekleri Genel Merkezi ve 102 Şubesi, Ankara Cem Kültür Evleri Yaptırma Derneği, Seyit Garip Musa Sultan Kültür Derneği, Bozüyük Hacı Bektaş Veli Kültür Sosyal Dayanışma Derneği, Yalincak Sultan Kültür Tanıtma Yaşatma Türbe Onarma Yaşatma Derneği, Hacıbektaş Kültür ve Yardımlaşma Derneği-Taşdelen, Hubyar Sultan Alevi Kültür Derneği, Kayseri Hacı Bektaş Derneği, Kayseri Alevi Kültür Merkezi Derneği, Alevi Bektaşî Kültür Tanıtma Derneği-Narlıdere, Çamşılı Hüseyin Abdal Derneği-Sivas, Kütahya Hacı Bektaş-ı Veli Kültür Ve Sosyal Yardımlaşma Derneği, Atakent Cemevi Kültür Merkezi Yapma ve Yaşatma Derneği, Topçu Baba Anma Yaşatma Kültür ve Sanat Derneği, Piribaba Kültür Dayanışma Derneği, Hüseyin Gazi Derneği, Torbalı Alevi Bektaşî Kültür Dayanışma Yardımlaşma Derneği, İzmir Alevi Yol Derneği, Güvenç Abdal Araştırma Eğitim Kültür ve Tanıtma Derneği, Kestel Hacı Bektaş Veli Kültür Tanıtma

ve Sosyal Yardımlaşma Derneği, Adaköy Hacı Bektaş Veli Kültür Tanıtma ve Sosyal Yardımlaşma Derneği, İzmir (Balçova) Alevi Bektaş Derneği, Didim Alevi Bektaş Kültür Merkezi ve Cemevi, Çorum Alevi Kültür Merkezi Derneği, Erenler Kültür ve Dayanışma Derneği–Kahramanmaraş, Antalya Abdal Musa Kültür ve Tanıtma Derneği, Boğaziçi Alevi Kültür Derneği, Kıbrıs Pir Sultan Abdal Kültür Derneği, Firuzköy Hacı Bektaş Veli Kültür Tanıtma Derneği, Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği bağlıdır.

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Ataşehir Şubesi 1995- 1996 yıllarında kurulmuştur. Başlangıçta başka yerlerde kira vererek enformel olarak faaliyetlerini yürütmüş, 2001 yılında şu anda mekan olarak kullanılan Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Ataşehir Şubesi olarak kurulmuştur. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nin Türkiye'de 70'e yakın şubesi var, Diyarbakır'dan Samsun'a kadar ülkenin birçok yerinde, İstanbul'da da 11 şubesi bulunmaktadır.

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Ataşehir şubesi, İstanbul'un Anadolu yakasında Ataşehir ilçesine bağlı Mustafa Kemal Mahallesi'nde bulunmaktadır.

2 Eylül 1977 yılında 1 Mayıs Mahallesi adıyla kurulan mahalle, 1984 yılında Mustafa Kemal Mahallesi ismini almıştır.1 Mayıs Mahallesi 2009 yerel seçimlerine kadar Ümraniye ilçesine bağlıdır. 1 Mayıs Mahallesi 2009 yerel seçimlerinde önce otopanın yapılmasıyla fiziksel olarak dörde bölünmüş,2009 yerel seçimlerinden sonra dört ayrı mahalle haline gelmiş, peşi sıra bu mahallelerden ikisi bir ilçeye diğer ikisi de başka bir ilçeye bağlanmıştır. Mustafa Kemal Mahallesi veAşık Veysel Mahallesi Ataşehir'e, Site Mahallesi ve Esenevler Mahallesi Ümraniye'ye bağlanmıştır. 1 Mayıs Mahallesi'nin bugünkü nüfusu yaklaşık 14.635 kişidir.⁵³

⁵³Ataşehir Belediyesi. (t.y.). Erişim: 4 Nisan 2011, <http://yeni.atasehir.bel.tr/DirectorateDetail.aspx?Directorateld=19>

Pir Sultan Abdal Kültür Genel Merkezi tüzüğünde amacını şu şekilde belirtmiştir: “Pir Sultan Abdal'ın yaşamı ve felsefesi doğrultusunda sosyal, kültürel çalışmalar yapmak, başta Anadolu Alevi kültürü olmak üzere, tüm kültürleri yaşatmak, geliştirmek ve yaymanın yanı sıra demokrasi, laiklik, hukuk devleti ve insan hakları gibi değerlere sahip çıkmaktır.”⁵⁴

Dernek amaçları doğrultusunda konferans, seminer, panel, sempozyum, semah, müzik, saz, tiyatro, halk oyunları, eğitim ile ilgili çalışmalar, araştırma, gezi, toplantı, sergi, fuar, festival gibi gösteri ve etkinlikler düzenlemekte ve yayınlar çıkarmaktadır. Ayrıca tüzüğünde çalışmalarını ırk, dil, inanç, cinsiyet ve siyasal ayırım gözetmeden sürdüreceğini taahhüt etmektedir.

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Genel Başkanı Avukat Fevzi Gümüş'tür. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Ataşehir Şubesi'nin başkanı Metin Arslan'dır. Yönetimi, Yönetim Kurulu, Denetim Kurulu ve Üst Kurul delegelerinden oluşmaktadır. Yönetim Kurulu 7 kişidir, toplam 7 asıl 7 yedek olmak üzere 14 kişi bulunmaktadır. Denetleme Kurulu 3 kişidir, toplam 3 asıl 3 yedek olmak üzere 6 kişidir.

Derneğin en son kayıtlara göre 1607 üyesi vardır. Cemevi'nin tüm masrafları üyelerin aidatlarıyla karşılanmaktadır. Bağışların %40'ı Ankara'da bulunan genel merkeze gönderilmektedir. Cenaze aracı için tutulan şoför ve yönetimde yer alan cemevinde gerçekleştirilen cenaze ve yemek işleriyle ilgilenen kişiye ücret ödenmektedir.

Derneğin binası iki katlıdır. Üst katta yönetim odası ve cemevi yer almakta, alt katta ise morg ile cem ayininin ve cenaze yemeklerinin verildiği bir aşevi bulunmaktadır. Cemevinin yapıldığı yer 150- 200 kişi kapasitelidir.

⁵⁴ Pir Sultan Abdal Kültür Derneği. (t.y.). Erişim: 3 Nisan 2011, <http://www.pirsultan.net/kategori.asp?KID=4&ID=26>

İnşaat halinde ikinci bir bina bulunmaktadır. Cemevi yöneticileri kendi imkanlarıyla iki katlık bir bina yapmışlardır. Binanın tamamlanması için Ataşehir belediyesinden söz alınmıştır. Ancak henüz binaya yönelik bir çalışma başlatılmamıştır. Bu binada semah, saz, öğrencilere yönelik kurslar yapılması planlanmaktadır.

2.2.YENİ BOSNA CEM VAKFI

27 Mart 1995 yılından itibaren faaliyet gösteren bir vakıftır. Kuruluşundan itibaren genel başkanlığını uluslararası hukuk profesörü İzzettin Doğan yürütmektedir. Genel merkezi İstanbul'un Avrupa Yakasında Bahçelievler ilçesine bağlı Yenibosna mahallesindedir.

Cem Vakfı'nın genel merkezine bağlı 15 cemevi bulunmaktadır. Adıyaman, Antalya, Erzincan, Tercan, Malatya, Sivas, Ankara, Kocaeli ve Aydın olmak toplam 10 şubesi faaliyetlerine devam etmektedir.

Vakıf, Yönetim ve Denetim kurulu olmak üzere 35 kişiden oluşmaktadır. Vakfın gelir kaynakları bağışlara dayanmaktadır. Vakfın amacı, "özellikle tasavvuf kültürünün araştırılması, ortaya çıkarılması, geliştirilmesi ve korunması, ülkemiz kültür hayatının uluslararası kültür değerlerine katkıda bulunması amacı doğrultusunda seminer, brifing, konferans, tartışma, sohbet toplantılar düzenlemek, kültürel faaliyetlerde bulunmak, aynı amaçla çalışan gerçek ve tüzel kişilere yardımcı olmak, hiçbir din, dil, cins, renk ırk ayrımını yapmaksızın, yetenekli fakat maddi imkandan yoksun öğrencilere her türlü eğitim, öğretim ve barınma olanakları ile çağdaş bir toplumda gerekli sevgiyi geliştirmek ve dayanışmayı sağlamak amacıyla birleştirici bir istikamette katkıda bulunmaktır."

Genel merkez binası 5 katlıdır, katlarda sırasıyla Aşevi, Genel Müdürlük, Alevi-İslam Din Hizmetleri Başkanlığı, kurslar ve cemevi bulunmaktadır. Alevi-İslam Din Hizmetleri Başkanlığı'nda 7 dede görev yapmaktadır. En

üst katta yer alan cemevinin iki girişi bulunmaktadır. Sağ kapıdan kadınlar, sol kapıdan erkekler cem yapılan salona girmektedirler. Salon 1000- 1500 kişiyi alacak kapasitededir. En alt katta cenaze faaliyetlerinin yürütüldüğü ve morgun bulunduğu bir alan bulunmaktadır. Cem başladıktan sonra her iki kapıda da kapıcı bulunur, cem bitene kadar kimse dışarıya çıkamamaktadır.

2.3.FARKLI ALEVİLİK ALGILARI

Alevi ve Alevilik kimliği tanımlamalarında Alevi örgütleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ile Cem Vakfı üzerinden incelenecektir. Her iki kuruluşun yöneticilerinin Alevi ve Alevilik kimliği tanımlamaları devletle kurduğu ilişki bağlamında farklılık göstermektedir. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ile Cem Vakfı yöneticilerinin kültürel ve siyasi geçmişleri bu tanımlamalar da etkili olmaktadır. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği yöneticilerinin işçi ya da memur olduğu görülmektedir. Cem Vakfı'nın öncelikle genel başkanı İzzettin Doğan uluslar arası hukuk profesörüdür, diğer yönetim üyeleri ise özel şirkette ya da memur olarak çalışmışlardır.

Kimlik tanımlamaları Aleviliğin İslam içi mi dışı mı olduğu, cemevlerinin statüsünün ne olması gerektiği, devletten talepleri noktasında odaklanmaktadır. Bu bağlamda her iki kuruluşun devletle olan ilişkilerine göre hem kendilerini hem Alevi kimliği tanımlamalarının farklılaştığı detaylı olarak incelenecektir.

2.3.1. Alevi kimliği- Alevilik İslam içi mi İslam dışı mı

Alevi kimliğinin tanımlanması Alevi örgütlenmeleri arasında en önemli tartışmalardan birisini oluşturmaktadır. Aleviliğin “öz” üne ilişkin bu tanımlama ayrıca Aleviliğin nasıl temsil edileceği noktasını vurgulamaktadır. Bu tartışmalar Aleviliğin Hz. Ali'yle bağlantısı, bir inanç

mı bir yaşam biçimi mi bir felsefe mi olduğuna dair görüşler ve tanımlamada en çok dile getirilen Aleviliğin İslam içi mi yoksa İslam dışı mı olduğu konularına odaklanmaktadır.

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ile Cem Vakfı Alevi kimliğinin tanımlanması noktasında benzerlikler olmasıyla beraber genel olarak karşıt görüşlere sahiptir.

Alevi ve Aleviliğin tanımlanması ile ilgili yapılan görüşmelerde, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ve Cem Vakfı, Alevi'yi Hz. Muhammed ve Hz Ali'yi seven, Ali taraftarı, Ali evine bağlı kişiler olarak genel bir tanım yapmaktadırlar. Aleviliğin ise insan sevgisine dayanan bir inanç, yaşam tarzı ve felsefe olduğu konusunda fikir birliği bulunmaktadır. Ancak bu tanımların detaylarında ve yorumlamalarda farklılıklar göze çarpmaktadır. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nden yönetim kurulu üyelerinden biri Aleviliği şöyle ifade etmektedir:

“Hz. Peygamber ve Hz. Ali'ye itaat edenlere, onları sevenlere alevi denir. Ali'ye alevi denmez, Ali evine bağlı kişilere Alevi denir. Ehl-i beyti seven kişilere denir.”

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nden bir dede ise Aleviliğin batini yönünü vurgulayarak Ali'yi tanımlamıştır:

“Ali'den önce hiçbir şey yoktu, ali evvelidir, o sırdır, cenab-ı Allah'ın en güzel sırlarıyla donatılmış, Hz. Peygamberimiz de keza, peygamberler Hz. Muhammed'e kadar hep Batini yoluyla gelmiştir.”

“124 peygamber gelmiştir, dedemizin belirttiği gibi Hz. Peygamber zamanında aşikar gelmiştir. Ali demek Allah demek, Ali'nin ismi Allah'tır, Ali dediğimiz, Kuran'a bakın, bir gün Sultan Ahmet

camisine giderseniz orada kapıda yazıyor, Allah'ın 7 tane ismi vardır ve en şeyde de Ali koymuş, Allah'ın bir ismi de Ali dir, bu şu demek değildir, biz Ali'yi Alevi sureti olarak Ali'yi biz hak biliriz.”

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nin çıkarmış olduğu Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi'nde de Aleviliğin özü olarak görülen “Ali” kavramının benzer bir şekilde tanımının yapıldığı görülmektedir.

Aydın da, Aleviliği Sünnilik ve Şiilik'den ayırmış, onun “öz” ünü belirlemek için tanrı, insan, inanç ve toplum tasarımına bakarak konulabileceği belirtilmiştir. “Öz”ü anlatırken “Ali” kavramından başlamanın doğru olacağını vurgulamıştır:

“Ali”, Aleviliği diğer tüm inançlardan ayıran alamet-i farika olmak yanı sıra, aynı zamanda bugün yaşanan kendi iç ayrışmalarını da belirleyen anahtar kavramdır. Ali'nin ölümü sonrası Ali'ye atfedilen sözler ve yaşamına dair olumluluklar üzerinden belirlenecek bir “Alevilik”, Alevilik gerçeğine uygun düşmeyecek, dahası Alevi felsefesi açısından aşılabilir sorunlara neden olacaktır. Çünkü buradaki görece olumluluklar, yukarıda da işaret ettiğim gibi şeriat geleneği içinde ve ona kıyasla belirlenen olumluluklardan ibarettir. Oysa Aleviliğin inanç tarihi, bizzat şeriatın, bir bütün olarak reddi ve ona karşı direniş üzerinden biçimlenmiştir. Dahası Aleviliğin Ali imgesi, söz konusu bu tarihsel Ali'de olmayan, Onu niteliksel olarak aşan özellikler taşır.”⁵⁵

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği yönetim kurulu üyeleri ile dedeler arasında Alevilik-İslam arasındaki ilişki konusunda farklı yorumlar bulunmaktadır. Aleviliğin İslam ile olan ilişkisini, yönetici üyelerinden biri, süreç içinde oluşan olağan bir etkileşim olarak değerlendirmektedir:

⁵⁵ Aydın, E., (2005). Alevilik-İslamiyet İlişkisi. *Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi*, 59, 19- 86.

“Alevilik bir yaşam felsefesi hem inançsal hem kültürel birçok inançtan etkilenmiş, iyi yerlerini almış, değişime açık olan, kendini değiştiren yenileyen, en son İslamiyet ile buluşmuş. Ayrıca Anadolu Aleviliği'nin İran Şiiliği'nden farklı olduğunu belirtmiş ve eklemiştir; Alevilik insanda ne ararsan kendinde ara sen iyiyen doğruysan tahakkuk dediğimiz insanlar sana saygı gösterir seni öncü önder görür senin huzurunda seni yaratana ister madde, güç de, ister Allah de bu da önemli değil insana taparlar özünde insan vardır. Alevilik'in insana inanılır budur yani Alevilik.”

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nden bir dede Aleviliğin İslam olduğunu belirtmiş, ancak Sünnilerden farklı bir İslamiyet yorumu getirmiştir:

“Alevilik İslamiyet'in temelidir. Adem sofullah bir islamdır. İslam demek o günkü şartlarda 1400- 1500 lü yıllara kadar önceki islamda insanların özgürlüğüne saygı gösterip eşler arasında ayrımcılık olmamak şartıyla yetimlere fakire fukaraya yardım etmek zalimlerin karşısında durmak İslam dini budur. İslam hep vardır, ademsfullah da keza aynısını uygulamıştır. Yani Adem'den Hz. Muhammed'e kadar gelen Nebilerimiz İslam, ama bunların bahsettiği İslam değil. İslam belki de Musevice Yahudice, İslam'ın farklı bir ismi vardır. Bütün İslam felsefi kültürü budur. Tasavvufudur. Lakin belli bir şey koyarsak İslam olarak girmiş olur ama biz tabii, Musa da bir İslamdır dediğimizde o zaman neden Yahudi oldu. Yahudilik nedir, Hz. İsa için dediğimiz zaman neden İslam ismini koymadı diye cevap verebiliriz. Sadece getirdikleri süreçler İslam'a uygundur.”

Diğer bir dede “Ali” nin kim olduğuna ilişkin tanımlamasıyla İslamiyet ile ilgisine gönderme de bulunmuştur: “124 peygamber gelmiştir, dedemizin belirttiği gibi Hz. Peygamber zamanında aşikar gelmiştir. Ali demek Allah demek, Ali'nin ismi Allah'tır, Ali dediğimiz, Kuran'a bakın, bir gün Sultan

Ahmet camisine giderseniz orada kapıda yazıyor, Allah'ın 7 tane ismi vardır ve en şeyde de Ali koymuş, Allah'ın bir ismi de Ali dir, bu şu demek değildir, biz Ali'yi Alevi sureti olarak Ali'yi biz hak biliriz.”

Yine Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nden yöneticilerinden biri Aleviliğin felsefi boyutuna vurgu yapmaktadır:

“Bununla ilgili çok farklı yorumlarda var mesela İslam'ın çok öncesinde de binlerce yıllık geçmişi olduğu söyleniyor, Kızılbaşlıktan Alevilik türedi bunu söylüyorlar farklı yorumlanıyor. Dünyanın neresinde olursa olsun ezilen şeyleri kabul etmiş, Ali'ye de haksızlığa uğradığından inanıyor Ali'yi alıyor. Yani o ilerici mücadeleciler olduğundan Alevi toplumu ondan dolayı Ali'ye farklı bakıyor.”

Aleviliğin geçmişten itibaren İslamiyet'e karşı konumlanması her zaman önemli bir yer tutmuştur. Alevilik devlet ile ilişkilerinde de kamusal alana kendini sunumunda da İslam çerçevesinde ele alınmıştır.

Aleviliğin “öz” tanımlaması ayrıca kimliğin kendini “içten” tanımlanması haricinde “dışa” da kendini tanımlaması demektir. Bu nedenle yapılacak her tanımlamanın siyasi tarafının olduğunu göstermektedir. Bir görüşmeci bu şekilde tanımlamalar yapmanın “ayrılık” a neden olacağını belirtmiştir:

“Aleviliğin bence bir tanımı olmamalı, Aleviliği bir kalıp içine sokarsak çok farklı bir şeye gider, sizin söylediğiniz şeyi AKP Alevi açılımında Aleviliğin tanımı için bir dayatmada bulundu, neyse ki olmadı, kurumlar bir araya geldi de Aleviliğin bir tanımını yapmadılar.”

Semavi din gökyüzüne ait, kitabı olan, tek tanrılı dinlere denmektedir. Semavi dinler Musevilik, Hıristiyanlık ve İslamiyet'tir. Cem Vakfı'ndan hem

dede hem yönetim kurulu üyesi olan görüşmeci, Aleviliği semavi bir din olarak tanımlamakta, ancak semavi dine farklı bir yorum getirmektedir:

“Yani yaratandan ötürü yaratılanın değerlendirilme halidir. Alevilik budur, semavi anlayış, semavi dinde bu demektir, yersel anlayış dini kültürleriyle gelenekleriyle yaşadığı bölgedeki oluşumlarıyla tanımlamak yersel bir anlayıştır ama insanı yaratıcısıyla değerlendirmek semavi bir anlayıştır, göksel bir anlayıştır. Ancak Alevilik öyle bir inanç ki körü körüne iman etmeyen, itikat etmeyen bir inançtır. Tanıyarak ilim, bilim, fen esaslı”.

Cem Vakfı’ndan diğer bir dede Aleviliği Şiilik’in bir kolu olarak belirtmiştir:

“Alevilik başta Hz. Peygamber döneminden sonraki dönemde Hz. Ali’ye, Şia demişler Alevilere, daha sonra onların arasında çelişki çıkınca ikiye bölününce o gruplar Hz. Ali tarafından olan insanlara Ali evi Ali taraftarı, Aleviler o anlamda bu ismi koymuşlar bize gelene kadar Alevilik olmuş, Alevi değil de Alevilik olarak gelmiş.”

Cem Vakfı’ndan diğer bir görüşmeci Aleviliğin İslamiyet’ten farkını İslam’ın yorumlanması bağlamında kurmaktadır:

“Ben Alevilikte şeyi çok seviyorum, zahiri ve batını diye ayrılıyor ya, bu bana batını kısmı gibi geliyor olayın. Ben öyle yorumluyorum. Tabii ki Hz. Hüseyin de bir insandı. Ama gerçekten vermek istediği mesaj nedir? Sadece bir mazlumu temsil etmek mi? Yok. O da var. Sadece insanın doğru mesajını mı vermektir? O da var. Zalime boyun eğmemek midir? O da var.”

Cem Vakfı’nın 5. Uluslar arası İnanç Önderleri Toplantısı ile ilgili yayınında da Alevilik İslam olarak tanımlanmaktadır:

“Alevi/Bektaşi İslam anlayışı; İslam içinde kendi ibadet, inanç kural ve kaidelerini, ritüellerini çeşitli kalıplar şeklinde oluşturmuş, birbirinden çeşitli nedenlerle farklı görünümlere sahip olsalar da cem, semah, dede, baba, ocak, müsahiplik, muharrem orucu, hızır vd. çok önemli ibadet uygulamalarında ciddi sistemler geliştirmiş, Kuran gibi, Buyruk gibi, ulu ozanların ve düşünürlerin görüşleri, sözleri, şiirleri, deyişleri gibi belli kaynakları kendilerine rehber edinmiş bu sistemlerle yaşamlarını sürdürmüş bir inanç bütünlüğüdür.”⁵⁶

“Alevi İslam anlayışı; çok farklı inançların, kültürlerin etkisi altında çok geniş bir coğrafyada ve biraz da uzun bir zaman diliminde ana yapısını oluştururken, temellerinde Türk/Kürt gibi birbirine oldukça yakın ulus aidiyetleri, Mezopotamya/Anadolu/Balkanlar gibi birbirine çok yakın zengin coğrafi yakınlıkları, yine Türk, Kürt, Ön Asya, Mezopotamya, Balkanlar, Anadolu gibi çok zengin ve derin kültürel platformların yer aldığı geniş sahada oluşmuş bir büyük yapıdır.”⁵⁷

Her iki kuruluş Aleviliği İslam’a karşı konumlandırmasıyla farklılaşıyorlar. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği İslamiyet’in etkilerini yadsımamakla beraber Aleviliği onun bir parçası gibi yorumlamamaktadır. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği’nden bir görüşmeci:

“İslamla ilişkisi sonuçta Aleviliğin İslam’dan önceki birçok dinden, Şamanizm gibi etkilenen, İslamiyet ile de başında buluşmasıyla beraber, işte Hz. Muhammed’den sonra halifelik üzerinden başlayan ayrışma, bu noktada da tam bir buluşma denilemiyor ilk süreçlerinde, tam bir buluşma değil ama onun üzerinden de Aleviliğin kendinden o dinden de öbür dinlerden de iyi yanlarını alıp, etkilenip farklı bir inancın farklı bir kültürün ortaya çıkması.

^{56, 57} Cem Vakfı. (2010). 5. Uluslararası İnanç Önderleri Toplantısı. İstanbul: Cem Vakfı Yayınları.

Tam bir İslam diyemeyiz onların uyguladığı çok farklı onların uyguladığı İslamiyet anlayışıyla bizim baktığımız yaptığımız şeyler çok farklı, arada dağlar kadar fark var. Hani kuran duaları sureleri, kurandan Hak, Muhammed, Ali. Muhammed'i ya da Ali'yi anar ama mesela Alevi toplumu Ömer'i Osman'ı sevmez çocuklarına isimlerini takmaz, yani bunların sorumlusu muhatapların bunlar olduğunu bu noktada tamamen bu süreçte taht kavgası gibi halifelik yarışı gibi Hz. Muhammed'den sonra başlayan bir süreç İslamiyet'in ilk dönemlerinde başlayan, sonradan işte Ömer ve Osman üzerinden başlayan Alevileri dışlayan onlarında katliamlara maruz kaldıkları saldırıya uğradıkları kaçtıkları ve kendine göre o İslamiyet'le beraber o süreçle beraber geçmişte yeni bir anlayış özünde dün gibi ama Kuran'a inanırlar şey yaparlar.”

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nden diğer bir görüşmeci de aynı yönde fikirlerini belirtmiştir:

“Bana göre de baktığınızda mantık olarak aleviler İslamiyet'ten önce de varlar, dinlerden etkilenmiş bunların etkilerini görebiliyorsunuz bir Şamanizm Alevilik'te baktığınız zaman Zerdüştlük, Şaman birçok şeyin izlerini taşıyor İslamiyet'le tanıştığını İslamiyet öncesi olduğunu düşünüyorum. İslamiyet'ten de etkileniyor kendi ritüellerine göre yorumluyor. Belki o yaşamın sorunları olmasaydı farklı bir gidişatta olabilecekti, o yaşam sürecinde Alevilik kendine göre biçim alıyor, yaşadıkları.”

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nden yine bir görüşmeci, Anadolu coğrafyasında kendine özgü çeşitliliği nedeniyle İslamiyet'ten önce birçok inanış olduğunu, birçok inanışın İslam'ın etkisinde kaldığını, bunun Alevi topluluğunda da olduğunu belirterek:

“İslamiyet yeni oluşuyor, bir İslamiyet, bir şey yok, inanmayan var, puta tapan var, birçok inanış var o bölgede Alevi denilen toplulukta var, bu noktada o yeni süreçle İslamiyet’le Ali üzerinden buluşan ama buluşmanın olmadığı Hz. Muhammed’in ölümünde sonra, Ömer Osman halifelikten sonra bir etkileşime geçtiği bir süreç.”

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Aleviliğin İslamiyet’ten etkilendiğini ancak İslamiyet olmadığını belirtirken, onun İslamiyet’ten daha eski ve daha evrensel bir inanç, felsefe ve yaşam biçimi olduğunu vurgu yapmaktadır. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği’nden bir görüşmeci:

“İnanç boyutu felsefi boyutu olan bir kültür olarak görüyorum, İslam dininden daha farklı bir yaşam biçimi, inanç boyutu cemlerde yerine getiriyorlar, İslam’dan farklı. Alevilik İslam değil, ondan önce bin yıllık bir gelenek var, ben o geleneği benimsiyorum.”

Alevi örgütleri Aleviliğin tanımlanmasında da siyasi bakış ile ilişkisini de kurmaktadır:

“Onun felsefesi, sosyalizmi yaşamış bilmem kaç bin yıl önce. Aleviliğin İslam’la yorumlanmasının asimilasyona bağlı olduğu, bundan dolayı farklı Aleviliklerin olduğu belirtilmiştir: “Bugün Aleviliğin içine İslam girmiş, ona da bir şey diyemezsin, katliam normal yani, asimilasyon olması normal, ona rağmen Alevilik damarını bulmuş, gerçek yolunda yürüyor, İzzettin Doğan Aleviliği değil, Pir Sultan Aleviliği, Fermani Altun’un değil.”

Alevilik tanımları ile ilgili Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ile Cem Vakfı arasında farklılıklar gözükmektedir. Kamusal alanda Alevi kimliği örgütler üzerinden temsil edilmektedir. Ancak Pir Sultan Abdal Kültür Derneği’nden yönetim kurulu üyesi bu farklılığın Aleviler arasında olmadığını vurgulamaktadır:

“Farklılık yok aslında, cem vakfına giden alevi ile buraya gelen alevi aynı alevi, aynı öğretiyi aldılar, İzzettin Doğan’ın kafası farklı.”

2.3.2. Cemevleri, “Cem” in tanımı, Cem ayinleri ve diğer faaliyetler

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ile Cem Vakfı Aleviliğin inanç boyutunu oluşturduğu ve topluluğun temel pratiği, toplumsal düzeni açısından cem ayinlerinin önemini farkındadırlar.

Cemevlerinin de cem ayinlerinin gerçekleştirilmesi, ibadetin gerçekleştirilmesi için bir ihtiyaç olduğundan her iki kuruluş da cemevlerinin yasal statü kazanması noktasında hem fikirdirler.

Cem ayini ve cemevi ile ilgili görüşlere geçmeden önce “Cem”in tanımında yola çıkmakta yarar vardır. Cem Vakfı’ndan bir dede “cem”i İslam’ın üzerinden tanımlamaktadır:

“Cem aslında İslam’daki tevhid olgusunun adıdır yani İslam’da tevhide uygun anlayış cemdir, tevhid inancının doğurduğu ibadet şekli cemdir. Cem insanı vahdeti vücuda cem birliğine getirmektir, can birliğine getirmektir, şekil çokluğundan kurtarıp can birliğinde insanların birbirine ulaşma halidir. Yani benim canım acıdığında sen duyacaksın ben üzüldüğümde sen duyacaksın, insanlıktan hiç birbirinden ayrılmadan, ya o Hıristiyan bize ne demeden can birliğine ulaşan herkesin onun canının acısını duymak birbirine yardım etme hali insandan birbirini ayırtırmadan ona davranış ya da hal bütünlüğü içinde yaklaşma halidir. Kadın erkek yoktur, şimdi bizim aklımızın kadını erkeği var mı.”

Cem Vakfı’ndan diğer bir görüşmeci tanımlamasında “cem’in tarihsel olarak çıkışına gönderme yapmıştır. Yine aynı şekilde İslam’ın bir parçası olduğunu vurgulanmaktadır:

“Hz peygamber miraç dönüşünde kırklar meclisine uğradıktan sonra, kırk tane evliyanın toplandığı Hz. Fatma'nın evinde toplandığı, kendi aralarında yaptıkları ibadete katılır, ibadet Hz peygamberle beraber devam ettirilir zamanla Hz peygamber bunu devam ettirmiştir. O ibadet ismi cemdir. Kırklar meclisindeki o semah ibadetini görünce kendi de katılmış olur ve daha sonraki dönemlerde Hz peygamber bu semahı devam ettirmiştir. Biz semahı duası verirken bize semahı bağışlayan Hz. Muhammed Mustafa'nın diyoruz çünkü semahı o bize bağışladı. Kırk kişi bu semahı yaparken Hz. Peygamber bu semahı herkese yaymıştır, herkese yapmasını söylemiştir, odur budur alevi toplumu cem evlerinde semah döner semah ibadetini yerine getirir o tarihten bugüne kadar biz semahımızı devam ettiriyoruz.”

Günümüzde Alevi örgütleri arasında mekansal koşulların uygun olduğu her örgüt cem ayini düzenlemektedir. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ile Cem Vakfı haftada bir cem ayinleri düzenlemektedir.

Alevi geleneğinin bir parçası olarak cem ayinlerinin yapılma sıklığı, biçimi, ayinde okunan dualar noktasında iki kuruluş arasında farklılıklar göze çarpmaktadır. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nde cemler hemen hemen her hafta yapılmakta, yazları sıklığı azalmakta ayda bir olmaktadır. Bir görüşmeci:

“Sonuçta büyük şehirlerdeki Alevilik farklı tabii biraz da şeyden kaynaklı, devletin asimile etmesinden. Alevilerin üstünde oynadığı oyunlar bunlar ve Cem Vakfı tarzı üzerinden cemleri beş vakit namaza dönüştürme gibi, bugün Anadolu'ya bakarsanız toplumun isteğinden dolayı, bana kalırsa kışın 7-8-10 kere olmayabilir, ayda bir kere yapılması yeterlidir.”

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği bir yönetim kurulu üyesine göre cemlerin her Perşembe günü yapılmasının anlamı şudur:

“Anadolu’ya baktığınız zaman cem yapılacak diye bir şey yok burada biraz da dediğim gibi devletin çeşitli yandaş Alevi örgütlerini yaratması bunların üzerinden toplumu yönlendirmesi ile oluşan şeyler. Farklı yerlerde Cem Vakfı’na bağlı yerlerde yapılıyor böyle bir talep de var tabii, onlara kalsa her gün yapacaklar cemi zaman içinde, belki din biraz da insanların kullanabilecekleri kullandıkları yönler.”

Köylerde evlerde yapılan cem ayinleri, kent koşullarında değişikliğe uğramıştır. Kentlerde Alevilerin toplu halde buluşacakları evlerin yeterli büyüklükte olmaması, ulaşım sıkıntıları gibi nedenlerden dolayı genellikle cem ayinleri cem evlerinde düzenlenmektedir. Bunun dışında hala evlerde de cem ayinleri yapılmaktadır. Cem Vakfı’ndan bir dede:

“...aşağı yukarı her Perşembe cem yapıyoruz, her Perşembe yapılan cemin herkesin girebildiği birlik cemi, her ocağın talipleriyle kendi içlerinde yaptıklarını ve bunun bir mekana bağlı olmadığını söylüyor. Buralarda yapıyorlar yine cem evlerinde yapıyorlar ya da herhangi bir evde yapıyorlar. Alevilikte ibadeti yaptığın her yer cem evidir. Alevilikte belli bir ibadethane şartlanması yoktur. Buraya da geliyorlar burada hem yemeğini yapıyor hem kurbanını kesiyor yukarıda özel cemlerini yapıyorlar.”

Her iki cem evinde de her perşembe yapılan cem ayinlerinde halkın katılımı oldukça yoğundur. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği cem evi en fazla yaklaşık 150- 200 kişi almaktadır. Normal zamanlarda 80- 100 kişi katılım olurken, özel cem ayinlerinde (Muharrem ayı, Hızır orucu vb.) katılım 150- 200 kişi olmaktadır. Cem Vakfı’ndaki cem evi yapılan yerin

kapasitesi 1000- 1500 kişidir. Aynı şekilde özel cem ayinlerinde katılım bu sayıya ulaşmaktadır.

Cem ayinleri dışında cenaze işleri, cenaze yemekleri, yöresel cemler ve kurslar düzenlenmektedir. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nin bu etkinliklerde halk kuruluşu bağışta bulunmaktadır. Mesela cenaze masrafları bu bağışlardan karşılanıp cenazesi olan kişinin ailesine ve yakınlarına katkı sağlanmaktadır. Ayrıca her gün gelen, giden geleni ağdırlayan, kuruluştaki işleri düzenleyen kadına ve cenaze aracı kullanan şoföre bağışlarla belli bir ücret verilmektedir.

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ile Cem Vakfı yalnızca inançsal düzeyde faaliyetler yapmamaktadır. Bunun yanı sıra Cem Vakfı dedelik, semah, kuran kursları vermekte, ayrıca gençlik ve kadın komisyonları bulunmaktadır. Din derslerinde, dinler tarihi, İslam tarihinde Alevilik, ayrıca da cem ayinlerinin içinde 12 hizmetin verilmesi konusunda kurslar düzenlemektedirler. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği buna benzer faaliyetleri gerçekleştirmek istemekte, ancak mekan inşaat halinde olduğundan şu anda gerçekleştirememektedir.

Cem Vakfı, bu faaliyetlerin dışında da kuruluş amaçları doğrultusunda seminer, brifing, konferans, tartışma, sohbet, toplantılar, kültürel faaliyetler yapmaktadırlar. Ayrıca Cem TV ve Cem Radyosu aracılığıyla Alevilik ile ilgili yayınlar yapılmaktadır. Alevilik ile ilgili yayınlar çıkartılmaktadır. Ayrıca inanç önderleri toplantıları düzenleyerek, dedeleri bir araya toplayıp, söyleşiler düzenlemektedirler.

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ise, Alevilerin sorunları ve talepleri hakkında mitingler düzenlemektedirler. Alevi Bektaşî Federasyonu önderliğinde "Ayrımcılığa Karşı Eşit Yurttaşlık Hakkı" mitinglerinin birincisi 9 Kasım 2008 tarihinde Ankara'da, ikincisi 8 Kasım 2009 tarihinde İstanbul'da, üçüncüsü 6 Mart 2011 tarihinde İzmir'de gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca mahallede belli etkinlikler (çöp toplama, festivaller vb) düzenlemektedir. 1 Mayıs Mahallesi'nin kuruluşuna yönelik, Sivas ve Gazi olaylarına yönelik olarak anmalar yapılmaktadır. Merkezin çıkardığı yayınlar arasında kitaplar, dergiler ve takvimler bulunmaktadır. Genel merkezden şubelere, şubelerden de halka dağıtılmaktadır. Dergilerde şubelerin faaliyet raporları, çalışmaları anlatılmaktadır.

2.3.3. Alevilerin Sorunları Ve Devletten Talepleri

İki kuruluşun yöneticileri ile devlet tarafından sağlanan destek ve engeller üzerine konuşulmuştur. Kurucu ve yöneticilerinin belirttiklerine göre Pir Sultan Abdal Kültür Derneği, devletten hiçbir destek almamaktadırlar. Cem evinin tüm giderleri üye aidatları ile karşılanmaktadır. Bu konuda devletten bir destek de beklemiyorlar. Bu konuda bir görüşme görüşünü şu şekilde dile getirmiştir:

“Desteklemekten çok şöyle diyebiliriz devlet katında tanınmasını hatta devletin Alevilerden özür dilemesini bekliyoruz. Alevilik hakkında artık karalama kampanyasını bırakmasını istiyoruz.”

Eşit yurttaşlık temelinde Pir Sultan Abdal Derneği cem evlerinin tanınmasını, zorunlu din derslerinin kaldırılması gibi taleplerinin demokrasinin bir gereği olarak yerine getirilmesini ve diğer konulardan devletin elini çekmesini istemektedirler. Cem Vakfı da Pir Sultan Abdal Derneği ile konu başlıkları düzeyinde devletten talepleri aynı olmakla beraber, konuya yaklaşım ve içerik anlamında farklılaşmaktadır.

Cem evlerinin ibadet yeri olarak tanınması noktasında; ibadet yeri statüsünün getireceği haklardan yararlanma olanağı sağlayacağı ve yasal bir statü olmadığında uygulamada yaşanan sıkıntıların ortadan kalkacağı düşüncesiyle her iki kuruluşta bu konuda benzer fikirleri paylaşmaktadırlar.

Cem evinde yürütülen faaliyetler ile ilgili yaşanan sıkıntılarla ilgili olarak Pir Sultan Abdal Derneği'nden bir görüşmeci durumu şu şekilde dile getirmiştir:

“Biz mesela burada cenaze işleri yapıyoruz, ama bu yasaya bakarsanız yasa dışı, bu işleri yapacak yerler belli, müdahale edemiyorlar, ama ben cenaze aracıyla giderken çevirdiler, cem evi yazısından dolayı ceza yazdılar, niye işletmediniz, sonuçta cem evi yasal değil, tanınmadığı için.”

Ayrıca cem evlerinin yasal bir statüsü olmadığı cem evlerinin giderleri noktasında da sorunlar yaşanmaktadır. Ancak Pir Sultan Abdal Kültür Derneği bu hususunda devletten bir yardım beklememekle beraber Cem Vakfı elektrik, su, doğalgaz gibi harcamaların kuruluşun genel giderleri olduğu için bunların Diyanet İşleri Başkanlığı'na ayrılan bütçeden karşılanmasını beklemektedirler. Cem Vakfı'ndan bir görüşmeci:

“Yasalardan kaynaklanan bir şey var, söz gelimi, 26 Temmuz 2008 tarihinde çıkan elektrik piyasası kanununa eklenen ek geçici madde var. Burada şöyle bir hüküm var, yani dediğim gibi bu yasa daha 2008, daha 3 yılı dolmamış bir yasa. Yasada tırnak içinde öyle diyor, halkın ibadetine açık olan, ücretsiz girilen yerlerin aydınlatma giderleri diyanet işleri bütçesine konulan ödenekten karşılanır. Kriter ne, halkın ibadetine açık olacak ve ücretsiz girilecek. Şimdi bunun üzerine biz diyanet işlerine dilekçe verdik, dedik ki yani biz halkın ibadetine açık cem evimiz, ister alevi ister Sünni, kim gelirse gelsin, isterse Hıristiyan gelsin biz kapıda yoklama yapmıyoruz, ücret de almıyoruz. O nedenle biz bu yasanın tam da kapsamına giriyoruz. Şu elektrik giderlerimizi karşılayın.”

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği kuruluşun genel giderlerini üye aidatlarından, cenaze işlemleri için gelen gelirden ve halkın bağışlarından karşılamaktadır. Cem Vakfı bağışlarla giderlerini karşılamaktadır.

Ayrıca Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nin binasının tapusu bulunmamaktadır. 1 Mayıs Mahallesi'nde bulunan dernek, işgal edilmiş bir yer olduğundan mahallenin genel yapısı itibariyle çoğu yerin tapusu yoktur.

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği yaptığı mitinglerde bu taleplerini eşit yurttaşlık temelinde dile getirmektedirler. Bir görüşmeci:

“Vergi veriyoruz, askere gidiyoruz, ama hiçbir şeyden yararlanamıyoruz eşit bir şekilde, sorun da zaten buradan başlıyor, yapılan mitingler eşit yurttaşlık temelinde bizde bu ülkede yaşıyorsak, vergi veriyorsak, askere gidiyorsak aynı şekilde biz de toplum olarak bu imkanlardan yararlanmak istiyoruz.”

Ayrıca Pir Sultan Abdal Kültür Derneği laikliğin olduğu bir ülkede devletin bütün dinlerden elini çekmesi gerektiği düşüncesindedir. Bir görüşmeci:

“Bu ülke hiçbir zaman laik olmadı, bu ülkede gerçek anlamda laikliğin gelmesini, devletin bütün dinlerden elini çekmesini istiyoruz.”

Devletin tek devlet, tek millet, tek din ve tek vatandaş söyleminden kaçınmasını gerektiğini belirtmişlerdir. Bu bağlamda yurtdışından bu yapının farklı bir şekilde işlediğini, devletin buna ayrı bir pay ayırmadığını, herkesin mensup olduğu inanca yönelik maddi desteğinden kişinin kendisinden sağlandığını belirterek, Türkiye’de aynı bu şekilde bir sistemi önermektedirler.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kaldırılması noktasında her iki kuruluş farklı yaklaşımlara sahiptir. Cem Vakfı Aleviliğin de Diyanet İşleri Başkanlığı içerisinde yer almasını talep ederken, Pir Sultan Abdal Derneği bu kurumun tamamen ortadan kaldırılmasını savunmaktadır. Ayrıca Aleviliğin bu kurumda yer alırsa Sünnileştirileceğine yönelik endişelerini dile getirmişlerdir.

Alevilerin talepleri noktasında temsil gücü en yüksek olan iki kuruluştur. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği, Cem Vakfı ile "farklı" olduğunu vurgulamakta, kendini bu farklılık üzerinden konumlamaktadır. Bir görüşmeci;

"İslamlaştırma sunileştirme politikası İzzettin Doğan üzerinden yürüyor bu doğru. Mesela bizim dedelere maaş bağlatmak istiyor, diyanetten müdürlük istiyor. Biz diyanetin lav edilmesini istiyoruz."

Cem Vakfı Diyanet İşleri Başkanlığı'nda Aleviliğin de yer alması gerektiği görüşündedir. Bir görüşmeci diyanetin devlet yönetiminde anayasal bir kurum olduğunu, genel bütçeden ciddi bir pay alındığını, ancak Alevilerin bundan yararlanmadığını dile getirmektedir:

"Tabii ki genel bütçeden pay alıyor ve 2011'deki bütçesi yanlış hatırlamıyorsam 2.8 milyar dolardır. (telefon) hoca tabii bu ayrımcılığı çok net gördüğü için, işte diyanet işleri başkanlığının bütçesi milyar dolarlarla ifade ediliyor, yanlış hatırlamıyorsam 2.8 milyar dolar olması lazım, 3 milyar dolara yakın. Şimdi bu bütçeyle, dediğimiz gibi 25 milyonluk kitleye hiçbir şekilde hiçbir hizmet verilmemektedir, bu tescilli."

Cem Vakfı'ndan diyanet ile ilgili taleplerinin anayasaya dayandığını vurgulayan ve bu nedenle bir hak olduğunu iddia eden görüşmeci:

“Şimdi diyanet bir anayasal kurum ve burada sadece Sünni inancına sahip insanlara hizmet veren bir kurum haline gelmiş. Bir defa eşitliği kaldırmış. Anayasal bir kurum ama anayasanın bazı maddelerine ters düşen uygulamalar var, örneğin 10. maddeye, 14. maddeye, 24. maddeye aykırı uygulamalar var. Bunun yeniden, anayasal bir kurumun objektif, tarafsız bir hale getirilmesi, yeniden yapılandırılması, Alevilik de temsil edilsin, Hıristiyanlık da temsil edilsin. Çünkü bu İslam din başkanlığı ya da Sünni din başkanlığı değil. Herkes orada temsil edilsin veya herkese bu ödeneklerden para verilsin.”

Aleviler devletten taleplerini dile getirirken dünyadaki toplumsal ve siyasal konjonktüre uygun olarak insan hakları temelinde dile getirirken Türkiye'deki devlet yapısı nedeniyle Alevi örgütleri bunu kendi aralarında bir dayanışmayla yapmamaktadır. Bunun aşağıdaki şu ifadede görebiliriz.

Cem Vakfı'na Avrupa'daki inançlarla ilgili sistemle ilgili görüşleri sorulduğunda bir görüşmeci görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

“Şimdi o devletin tercihi. Bizim talebimiz bu, devlet bunu tercih ederse yani diyaneti lağveder, hiçbir şekilde vatandaşın vergisiyle şey yapmazsa, bu 117 bin kadroya maaş vermezse, tamam biz değiştirmeyiz. Öyle bir derdimiz yok. Ama şu anda, dediğim gibi 2.5 -3 milyar dolar bütçeye sahip, bu bütçe kimden, vatandaştan. Tamam, kaldırsın, diyaneti lağvetsinler, hiçbir derdimiz yok.” Ayrıca buna ek olarak “Önemli olan o yasalar önündeki ayrımcılığı kaldırmak, eşitliği sağlamak. Ama öyle ama böyle. Yani bu mevcut durum yasalara, anayasaya, ahlaka, vicdana, her şeye ters. Bunu bir şekilde bertaraf etmek.”

Cem Vakfı'ndan diyanet ile ilgili taleplerinin hukuk temeline dayandığını vurgulayan diğer bir görüşmeci:

“Şimdi diyanet bir anayasal kurum ve burada sadece Sünni inancına sahip insanlara hizmet veren bir kurum haline gelmiş. Bir defa eşitliği kaldırmış. Anayasal bir kurum ama anayasanın bazı maddelerine ters düşen uygulamalar var, örneğin 10. maddeye, 14. maddeye, 24. maddeye aykırı uygulamalar var. Bunun yeniden, anayasal bir kurumun objektif, tarafsız bir hale getirilmesi, yeniden yapılandırılması, Alevilik de temsil edilsin, Hıristiyanlık da temsil edilsin. Çünkü bu İslam din başkanlığı ya da Sünni din başkanlığı değil. Herkes orada temsil edilsin veya herkese bu ödeneklerden para verilsin.”

Cem Vakfı'nda görüşmeciler; talepleri noktasında 2002 yılında gerçekleştirilen toplantının çok geniş katılımlı olduğu, 632 dernek ve vakfın kurum temsilcilerinin katılımıyla kararlar alındığını vurgulamıştır. Cem Vakfı'nın bu taleplerinin çok geniş bir kitleyi yansıttığını ifade etmiştir.

Alevilerin talepler konusunda ortak bir görüşe sahip olmadığını, hangi Alevi örgütlerinin Aleviliği temsil ettiği noktasında devletin kimi muhatap alacağına yönelik ifadeler medyada da sıklıkla vurgulanmaktadır.

Şunu söylemek gerekir ki, her iki kuruluşta Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ile Cem Vakfı Alevilik adına taleplerini insan hakları ve eşit yurttaş temelinde dile getirmektedirler.

Daha önce de sözünü ettiğimiz gibi her iki kuruluşta Alevi kimliğini temsil noktasında birbirine göre konumlanmaktadır. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği de yaptığı mitinglerde Cem Vakfı'nın bu kadar halkı bir araya toplayamayacağını iddia etmişler, Cem Vakfı'na giden kitlenin de bu mitinglerde yer aldığını vurgulamışlardır.

Bu çerçevede şunu belirtmekte yarar vardır. Cem Vakfı yönetim düzeyinde, hakların mitingler yoluyla istenmesine karşıdır ve bunun toplumlara ayrıştırıcı olduğunu, taleplerin hukuk düzeyinde dile getirilmesini gerektiğini savunmaktadır.

Alevi Açılımı ile ilgili taraflardan biri olan Cem Vakfı'ndan bir görüşmeci Cem Vakfı'nın rolünü şu şekilde dile getirmektedir:

“Cem vakfı Türkiye'deki örgütlü en büyük alevi kurumudur. Yurt genelinde 51 şubesi var, yurt dışında temsilcilikleri var. Ve bir de konuşmamızın başında genel başkanının özelliklerinden kaynaklanan artıları var. Çünkü genel başkan bir defa sorunları ne olursa olsun hukuk içerisinde halletmek istiyor, barış içerisinde halletmek istiyor ve yıllardır bunun mücadelesini veriyor. Prof. Dr. İzzettin Doğan bir hukuk adamı, talepleri hukuk çerçevesindedir, talepleri insan hakları temel özgürlükler çerçevesindedir. Ve toplumu kışkırtmak değil, tam tersi birleştirmek, tanıştırmak, bir arada yaşamayı geliştirme gibi talepleri var. Bu nedenle işin yani bir, taleplerin çok objektif olması, çok toplumsal olması, barışçıl olması var.”

Diğer Alevi örgütlerin yaptığı mitinglerin ayrıştırıcı olduğunu belirterek İzzettin Doğan'ın hukuk kişiliğinden dolayı Cem Vakfı'nın misyonunu şu şekilde belirtmiştir:

“Ayrıştırıcı değil hiçbir zaman, hiçbir zaman mesela dikkat edin biz sokaklardaki hiçbir alevi mitingine katılmıyoruz. Çünkü yani sokaklarda bağıra çağıra, mitingler yaparak, slogan atarak bu işler olmuyor. Bu işi oturursunuz masa başında, muhatabınız hükümettir.”

Mitinglerin bir hak olup olmadığı sorulduğunda ise mitinglerin de bir hak olduğunu, ancak çözüm olmadığını, bu şekilde talepleri hükümetin dikkate almadığını dile getirmektedir:

“Bu talepleri siz sokakta bağırdığınız zaman ben hükümet olsam, size derim tamam kardeşim, anayasayı değiştirin alın, benim anayasayı değiştirecek çoğunluğum yok, ben sizin sorunlarınızı çok çözmek istiyorum ama benim anayasayı değiştirecek çoğunluğum yok. Gelin çoğunluğu sağlayın, değiştirelim. Bu nedir, bu oyalamadır. Yani rasyonel bir yaklaşım değil.”

Maraş, Sivas ve Gazi olayları ile ilgili mitinglerin yapılması ile ilgili düşüncesi sorulduğunda Cem Vakfı’ndan diğer bir görüşmeci:

“Tabii ki bu olaylardan sonra mitingler de oldu. Miting de gerekliyse yapılması lazım tabii ama bizimde bu konuda Aleviler arasında, örgütler arasında bir şey var, bir birliktelik tam yoktur.”

Dedelerin kent koşullarındaki misyonu, konumu ile ilgili değişiklikler, devletin bu konudaki tutumu temelinde tartışılan konulardan biri dedelere maaş verilip verilmemesidir. Cem Vakfı ile Pir Sultan Abdal Kültür Derneği bu konuda farklı görüşler dile getirmektedir. Cem Vakfı, dedelere maaş verilmesini devletten talep ederken, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Alevilik de dedeliğin misyonuna ve bağımsızlığına vurgu yaparak dedelere maaş verilmesini doğru bulmamaktadırlar.

Cem Vakfı’ndan bir görüşmeci de görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Dedelerin eğitimi ve dedelerin özlük hakları olsun, dedeye maaş verilsin, sigortası olsun, emekliliği olsun. Neden olsun? çünkü dede artık bir kamu görevi yapıyor. Kentsel ortamda dede sabahtan gelip cem evinde hizmet verip akşam eve gidecek peki

çoluk çocuğunu neyle geçindirecek, hastalandığında sigortası olmayan bir dede nasıl tedavi görecektir, yaşlandığında emekliliği olmayan bir dede ne yapacak? Ne yapacak yani, dede sonuçta bir hizmet verecekse, hizmetin karşılığında da, nasıl ki şu anda 117 bin kişiye diyanet işleri başkanlığı kadrosu var ve maaş veriyor devlet, cem evlerinde hizmet veren insanlara da dedeye, zakire, cenaze görevlisine diğer burada hizmeti zorunlu olan kadrolara da devletin maaş vermesi, sigortalarını yapması lazım.”

Cem Vakfı'nda bir görüşmeci, dedelere maaş verilmemesi ile ilgili itirazını şu şekilde ifade etmiştir:

“Eskiden dede n'apıyordu, dede köyde herkes gibi tarlasını ekiyordu, işte varsa ineğini sağlıyordu, keçisini sağlıyordu, sonbaharda genelde kırsalda işlerin artık olmadığı dönemde de gidip taliplerini dolaşır onların hizmetlerini görürdü, cemlerini yapardı, sorgularını, görgülerini yapar gelirdi. Ha orada işte dedikleri bir para verilir, o yol parasıdır. az verilir, çok verilir o ayrı ama dedenin bir geçim şeyi vardı yani herkes gibi. Dede de yine o kış dönemi genellikle geçtikten sonra gelir, tarlasını eker biçer filan işini görürdü. Ama günümüzde eğer dede burada hizmet veriyorsa, verecekse gidip fabrikada vardiya işçisi olma şansı yok. hatta gidip başka bir kurumda yönetici olma şansı da yok.”

Köylerde cem ayinlerinin yoğunlukla iş olmadığı kış aylarında yapıldığı hatırlatılarak, günümüzde tam zamanlı olarak dedelerin cem evlerinde bulunmasının gerektiren koşulların ne olduğu sorulduğunda Cem Vakfı'ndan bir görüşmeci:

“Haftada bir, şimdi normalde her Perşembe akşamı, eskilerin tabiriyle Cuma akşamı cemler yapılır. Şimdi mesele haftada bir cem yapmak değil. Şimdi insanlar dededen ne bekliyor? Diyelim

gelir, soruları olur, inançlı ilgili danışılacak kişi dededir. Cenazelerde dualar olur, ha cenaze görevlileri de var tabii, cenazeleri dede kaldıracak diye bir şey yok. Ama bir cem evinde, sürekli bu inanca sahip insanları muhatap olmayı veya sorular sorarak, kendi kafalarına göre muhatap aradıkları bir dedenin orada, hatta yoğunluğa göre. Şimdi Bahçelievler ilçesine bakarsak, 1 milyona yakın nüfusu var, yani 800 bin nüfusu olan bir ilçe, orada alevi nüfusu ne kadardır bilmiyorum ama en azından bir 200 bin alevi vardır. Bu insanların birçok inançsal sorunları vardır. Siz öyle ayda bir gelip cem yaparak bu sorunlarla başa çıkamazsınız. Ve meseleyi sadece ceme indirgeyemezsiniz. Yani Alevilik öğretisini, yaşamını, kültürünü, o “eline, diline, beline sahip olma” ilkelerini yansıtabilmek bir eğitim işidir bir süreklilik işidir. Bu nedenle dedenin burada sürekli görev yapması, yani her cem evinde bir kadro, nedir o, bir dededir, zakirdir, cenaze görevlisidir, aşçısıdır, işçisidir. Dede de orada olacak, zaten inanç önderi konumundaki kişi dededir. Bu durumda dedenin hizmet verebilmesi özlük hakkının verilmesine bağlıdır. Siz dedeye maaş veremezseniz, dede bu hizmeti veremez.”

Pir Sultan Abda Kültür Derneği'nden bir dede, dedelerin maaş almasıyla bağımsızlığını kaybedeceğini düşünmektedir:

“Böyle bir maaşa girdiği zaman dede bir devlet memurudur. Saatiyle gelip burada oturacak saatiyle gidecek maaşını tanıyacaktır. Dedenin tanımı nedir, hakullah hakkında, dedenin yapacağı şey rızasız lokma yememek lazım. Dedenin görevi rızalıktır, doğruluktur. Gönül işidir, bunun haricinde yapamazsın.”

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ile Cem Vakfı'ndaki gözlemlere dayanarak, Pir Sultan Abdal Derneği'nde bir dede ve bir de cenazeleri yapan hoca bulunmaktadır. Her iki dede de emeklidir, bununla birlikte tam

zamanlı olarak değil, cem ayinleri ya da cenaze törenleri gerçekleşeceği zaman gelmektedirler. Mahallede oturan iki dede de kuruluştan hiçbir para almamaktadır. Tam aksine Cem Vakfı'nda dedelerin görev aldığı Alevi-İslam Din Hizmetleri Başkanlığı'nda tam zamanlı olarak bulunmaktadırlar. Yedi dedenin görev aldığı kuruluştaki dedelerin çoğu emeklidir ve başka bir işle uğraşmamaktadır. Dedelerden biri, daha önce insan kaynakları yönetiminde çalıştığını, ancak şu anda yapmadığını belirtmiştir. Ancak tam nasıl olduğunu açıklıkla dile getirmiş olmamasına rağmen Cem Vakfı'ndan "belli bir miktar" aldığını ifade etmiştir. Diğer dedelerde buna benzer bir ifade kullanmışlar, ancak maaş almadıklarını dile getirmişler, çoğu zaman kendi ceplerinde harcama yaptıklarını söylemişlerdir.

Zorunlu din dersleri konusu da her iki kuruluşun talepler noktasında ayrı görüşler ifade ettiği bir diğer konudur. Cem Vakfı din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinde Aleviliğin ve diğer bütün dinlerin okutulması gerektiğini savunmaktadırlar. Niye zorunlu değil de seçmeli olmasını tercih etmedikleri sorusuna bir dede "böyle bir şeyin mahalle baskısına neden olacağını" belirtmiştir. Cem Vakfı temsilcileri okulların dışında televizyonda da Aleviliğin anlatılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bir görüşmeci:

"Bu talepler arasında eskiden biliyorsunuz, o kadar yaygın televizyon kanalı yoktu. Hatta bizim de o zaman Cem kanalı da yoktu ama olsa bile TRT bir devlet kurumudur, inançla ilgili yayınlarda Aleviliğe de yer versin. Mesela diyelim ramazanda 30 gün boyunca sürekli işte sohbetlerdir, dini telkinlerdir vs. vs. işte kandil, mevlit günleri yayınlar yapılır, bayramlarda şunlar yapılır, bunlar yapılır. Devlet televizyonları, diğer televizyonları demiyorum. O zaman devlet televizyonunda Alevilik de öğretilsin, Alevilikle ilgili özel günlerde de yayınlar yapılsın yani devlet kurumu benim verdiğim vergiyle orada iş yapıyor, hizmet versin."

Alevi Açılımı'nda bu taleplerin hepsinin dile getirildiğini, her talebin ayrı ayrı masaya yatırıldığını belirtmiştir. Alevi Çalıştay'ında dile getirilen talepler noktasında uzlaşmaya varıldığını ileri süren bir görüşmeci:

“Çalıştaylarda taraflar, taraflar dediğim ne, bir başta cem vakfı olmak üzere alevi kurumları, bir tarafta da işte devlet adına devlet bakanı ve ilgili devlet bürokrasisi arasında tam bir mutabakat sağlandı ancak uygulamaya yansımaları biraz zaman alıyor.”

Din derslerinin hazırlanması ile ilgili devlet Alevilik konusunda ileri gelenlerden birkaç kişinin de yer aldığı bir komisyon oluşturmuştur. Devlet bu komisyonu oluştururken Alevi örgütlerinden kurum düzeyinde bir talepte bulunmamış, Alevilik konusunda çalışan aydın ve dedelerin yer aldığı birkaç isimden oluşmuştur. Dedelerden biri de Cem Vakfı'nın yönetiminden bir isimdir. Ayrıca din derslerinde Alevilik'in anlatılacağını ve tüm dinlerin okutulmasının toplumun birbirini tanıması açısından önemli olduğunu bir görüşmeci görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Din kültürü ve ahlak bilgisi dersleriyle ilgili daha ileri bir aşama var. O konudaki çalışmalar biraz daha elle tutulur hale geldi. Önümüzdeki 2011- 2012 eğitim öğretim yılında, müfredat konulmak üzere çalışmalar devam ediyor. Ve bize gelen bilgilere göre de nisan ayında kitaplar basıma veriliyor, o zamana kadar da işte çalışmalar önümüzdeki 15- 20 gün içinde tamamlanmak üzere. Yani talebimiz din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde bütün inançların öğretilmesi, Alevilik de dâhil, Nusayrilik de dahil, Caferilik, Şiilik de dahil, yine Sünni itikatlar, yani Hanefi, maliki, Şafii, Hanbeli neyse dört mezhep dedikleri, onlar da öğretilsin. Ama öğrenci tarafsız olarak o müfredat dâhilinde bilgi sahibi olsun ki toplum birbirini tanınsın, toplum birbirini tanımıyor.”

Dedeler Cem Vakfı'nın düzenlediği toplantılarda bir araya gelmektedir. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nden dedesi katıldığını belirterek:

“Tabii ki bir araya geliyoruz. Bahsettiğiniz gibi eski dedelik dönemi dağıldı. Göç nedeniyle. Dede talibi unuttu, talip dedeyi unuttu. Ne yapmak gerekiyor? 40 seneden beri neredeyse dedelik de taliplik de yok olacak. Nasıl bir araya getirebiliriz, nasıl bir çalışma yapabiliriz bunun üzerine çalışıyoruz. Konuşuyoruz. Anlatıyoruz birbirimize bilmediğimiz, şey yapamadığımız şeyleri, nasıl siz tez hazırlıyorsanız biz de kendimize göre ecdadımızı, yolumuzun erkanımızın ne şekil yürümesi gerekiyor, insanlara ne verebiliriz çalışıyoruz.” ve eklemiştir:

Burası pir sultandır orası cem vakfıdır ötesi Hacı Bektaş dergâhıdır, bizde böyle bir ayırım yok dedelerden. Yani bu yola serini veren, hizmet edenlerde böyle bir ayırım yoktur biriz.

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nden bir görüşmeci şöyle bir açıklama yapmıştır:

“Görünüşe baktığınız zaman diyorsunuz ki, cem vakfı var, pir sultan abdal dernekleri var, şunlar bunlar var. Ama bunlar bir araya gelemiyorlar, sözleri bir değil, bunlar afaki şeyler. Mesela Mehmet dede burada dedelik yapar, gider cem vakfının toplantısına da girebiliyor. Yani tabandan birleşme var, tavanda bir ayrışma var. Böyle lanse ediliyor, deniyor ki bunlardan bir şey olmaz. Yöneticiler arasında ayırım var. Dede söylemekten imtina ediyor oda doğrudur, bizim sırrımız içimizde kalsın. Çok da doğrudur, düşünce de doğrudur. Bugün bir alevi yürüyüşü olduğu zaman bir örgüt kalkıyor diyor ki, örgüt dediğimiz alevi örgütü, orada komünistler var, solcular var oraya gitmeyin diyor. Halbuki onun secde ettirdiği talipler o yürüyüştedir, oraya giderler. Biz hiçbir şeye, ne derneklere, ne şuraya buraya mahkum değiliz. Biz

aleviyiz, dernekte de, sokakta da, yürüyüşte de. Kimse zannetmesin ki bunlar bize mahkûmdur, biz olmazsak Aleviliği sürdüremezler. Dedem bilir, biz bundan önce de hemhal oluyorduk canım, yürütüyorduk ama bir kurumlaşalım, güç birliği yapalım dedik.”

2.3.4. Devlet Kurumları ve Partilerle İlişkiler

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ile Cem Vakfı cemevlerinin ihtiyaçları konusunda belediyelerden zaman zaman talepte bulunmaktadırlar. Ancak cemevlerinin yasal statüsü olmadığı için belediyelerin bu konuda çekinceli davrandığını belirtmişlerdir.

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği iki katlı binasının yanı sıra diğer faaliyetlerini gerçekleştirebileceği başka bir bina inşaatını tamamlamak üzere Ataşehir belediyesi'nden destek istemişlerdir. Belediye bu konuda destek olacağını söylemesine rağmen yaklaşık 1 senedir inşaat beklemektedir. Ayrıca eski Mustafa Kemal Muhtarı şu anda Site Mahallesi'nin muhtarlığını yapan görüşmeci, destek olmamanın ötesinde engelde olduklarını belirterek, cemevine tapu verilmediğini, tapuda yeşil alan olarak geçtiğini, bu konuda belediyenin hiçbir şey yapmadığını belirtmiştir:

“Bizim Mustafa kemal mahallesi, şu anda, yeri yeşil alan dendi. Buranın tapusunu vermemek için direniyorlar. Ama bir cami cemaati olmuş olsaydı, cami inşaatı olsaydı, 50 sefer meclis kararını, büyükşehir aldırarak burayı şimdiye kadar, tapusunu 50 sefer verirlerdi. Yani açıktan biz burayı yaptırmayız demiyorlar ama yaptırmamak için ellerinden geleni yapıyorlar.”

Ataşehir belediyesinin tapu vermek için imkanı olmadığını bunun için Büyükşehir belediyesinin onayının gerektiğini ancak Büyükşehir

belediyesi'nin AKP'li olması, Ataşehir belediyesinin CHP'li olmasından dolayı tapu için izin çıkmadığını eklemiştir:

“Büyükşehir'den olmadığı için yani biliyorsunuz ki bu ilçe belediyeler büyükşehirden geçiyor. Büyükşehir de şu anda AKP'de olduğundan dolayı, onlara vermiyorlar.”

Cem Vakfı'ndan dede; kurumsal olarak hiçbir siyasi görüşleri olmadığını belirterek:

“Bizim siyasi bir görüşümüz yok, tavrımız yok, yani şöyle cem vakfı Alevilerin hukuki haklarını elde edebilmeleri için kurulmuş bir kurumdur, başındaki biliyorsunuz uluslararası hukuk profesörüdür, dolayısıyla biz inancı siyasete engaje edip siyasi bir amaç güdülmemiştir burada, birincisi Aleviliği aslıyla özüyle insanlara ulaştırmak ikincisi Alevilerin hukuki haklarını elde etmek için kurulmuştur.”

Aleviler Cumhuriyetçi, Atatürkçü, laikliği savunan kesim olarak bilinir. Cem Vakfı'ndan dede aynı yönde görüşlerini belirtmiştir:

“Öyle parçalı yaklaşmaz genellikle şunu esas almıştır onu belirteyim Atatürkçülük, Cumhuriyet temel esastır yani birtakım kimseler kandırılırsa farklı amaçlara yönlendirilmiş olsa da Alevilerin tamamı cumhuriyetçidir ve Atatürkçüdür dolayısıyla bundan ödün vermezler onun içinde bu zamana kadar CHP'ye emanete sahip çıkmak gibi hep oraya vermişler fakat genel olarak düşüncelere bağlı, kimseye şuraya ver buraya ver diye bir şey yok Alevilikte, bu cemaatin yaptığı gibi güç odaklı bir çalışma yapılmadı, genel kanaat tabii ki var, biz cumhuriyete Atatürk ilkelerine zarar verecek hiçbir siyasetin ideolojinin arkasında yanında olmayız bizim temel şeyimizdir bu yani. Aleviler bir zaman

çıkış noktası bulamadı, kapalı kalmış bir topluluktu, solculuk kardeşlik, adalet söylemleriyle aleviler bir an içinde kendilerini görüş olarak içinde hissettiler fakat zaman içerisinde solculuğun kendi ait bir görüşü vardır temel olarak dine yaklaşımı farklıdır mesela doğal olarak aleviler kendi içinde bu sıkıntıyı yaşadılar yani soldan da solcu olmaktan da çok ezildiler sağcı kapitalist sisteme zaten yaklaşamazlar görüşleri buna ters dünya görüşleri buna ters ya da siyonizme yaklaşamazlar ya da emperyalizme yaklaşamazlar görüşleri ters yaşam biçimleri ters çünkü dolayısıyla ikisinin arasında kaldılar daima fakat bana sorarsanız bu benim kişisel görüşüm benim ne Lenin'e ne Marks'a ihtiyacım var ne Mao ya ihtiyacım var ne de herhangi bir adama ihtiyacım yok eğer Atatürk anlaşılırsa dünyaya da Atatürk yeter ben Fidel Castro'nun bir sözünü çok beğeniyorum "siz niye lider arıyorsunuz, dünyada Atatürk'ten daha ileri bir lider yok ki, siz neyin peşinde koşuyorsunuz hala."

Her iki kuruluşa bir alevi partisine nasıl yaklaştıkları ve Birlik Partisi deneyimlerini nasıl değerlendirdikleri konusunda görüşleri alınmıştır.

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nden bir görüşmeci bunun ayrımcılığa neden olacağını belirterek:

"Şimdi öyle bir parti olduğu zaman da bölünmüş olur. Bugün öyle bir Sunni arkadaşlarımız var ki, onları da bir tarafa atmamak gerek, Alevi'den daha Alevidir. Bunlara saygı duymak lazım. Böyle tek partiye girdiği zaman, ayrımcılık olmuş olur. Buna ben karşıyım."

3. SONUÇ

Dünyada ve Türkiye’de modernleşme ve küreselleşmenin getirdiği toplumsal ve siyasal değişimlerle birlikte var olan kimliklerin görünürlük halleri, kimlik söylemleri ve kimliklerin kendini tanımlamaları zamanın ve mekanın koşullarında belirlenmiştir. Kimlikler durağan değil, dinamik bir yapı gösterirler. Dini, etnik, kolektif gibi ayrımlar yaparak tek bir kategori içinde değerlendirmek bir kimliği tanımlamak da yetersiz kalır.

Alevi kimliği özelinde bu durum çok daha net bir şekilde görülmektedir. Alevi kimliğinin bağdaştırımcı ve ayrışmamış yapısı onun hem inanç, hem kültür, hem din hem de yaşam biçimi olarak tanımlanmasını mümkün kılmaktadır.

Yüzlerce yıldır var olan Alevilik, Türkiye’de Osmanlı döneminden günümüze kadar muhatap olduğu siyasal ve kültürel dışlanmaya karşı kapalı bir topluluk olarak kendini korumuştur. Türkiye’de son 20 yıldabu dışlama durumunun bir ölçüde zayıflaması, değişen toplumsal ve siyasi koşullar, Alevi örgütlenmelerinin artması, Alevi kanaat önderlerinin seslerinin daha yoğun çıkmasıyla Alevi kimliği görünür hale gelmiş, konuşulmaya ve tartışılmaya başlanmıştır.

Kentlere göç eden Aleviler belli mahallelerde bir arada yaşamalarına rağmen bir arada olma halini gösteren somut, resmi ya da fiili bir durum oluşmamaktadır. Alevi örgütleri böyle bir ihtiyaca karşılık gelmektedir. Alevilerin kurumsallaşmasını ve bir güç birliği oluşturmasını sağlamıştır. Kimlikler ve kurumlar arası ilişkiler kurumların hem kendilerine hem de kimliklerine yönelik bir inşa sürecine işaret etmektedir. Dolayısıyla her kurum kendine yönelik inşa sürecinde aynı kimlik içindeki diğer kurumlardan farklı bir şekilde tanımlayabilir.

Kimliklerin hem görünür olma hallerini hem de özgürlük ve sınırlılık hallerini siyasal sistemin niteliği belirler. Aleviler siyasal yapılanmanın niteliğine göre kimliklerini korumuş ve yeniden üretmişlerdir. 1990'lardan itibaren kamusal alanda Alevi örgütleri Alevileri temsil etmekte ve devletle ilişkiler bu kurumlar üzerinden yürümektedir. Bu ilişkiler içerisinde Alevi kurumları arasında farklı yaklaşımlar bulunmaktadır.

Alevi örgütleri arasından toplumda ve devletle ilişkileri bağlamında daha görünür olan Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ile Cem Vakfı'nda yapılan görüşmelere dayanan bu tezde bu farklılaşmaların hangi noktalarda yoğunlaştığı incelenmiştir. Kuruluşlar hem "iç"e hem "dış"a yönelik olarak Alevi kimliğini yeniden tanımlamışlardır. Alevileri kamusal alanda temsil eden kuruluş ve yöneticilerinin ne söyledikleri devletle ilişkileri nasıl kurguladıklarına bağlı olarak değişmektedir. Bunun en göze çarpan örneği Alevi Çalıştayları olmuştur. İki kuruluşunda yer aldığı bu çalıştaylarda devletle kurduğu ilişkiye bağlı olarak Alevi örgütlerinin Alevilik kimliği tanımlamaları ve bu doğrultuda devletten talepleri farklı olmuştur.

İki Alevi örgütünden yöneticiler ve dedelerle Alevi ve Alevilik kimliği tanımlamaları, cemevlerinde ibadet ve diğer faaliyetler, diyanetle ve diğer sünni cemaatlerle kurulan ilişkiler, devlet ve partilerle ilişkiler konuları üzerinden görüşmeler yapılmıştır.

Alevi ve Alevilik kimliği tanımlamaları özellikle İslam içi mi yoksa İslam dışı mı tartışması üzerinden yapılmaktadır. Bu tartışmanın çıkış noktalarından biri Alevi kimliğinin özü olarak kabul edilen "Ali" nin kavramsallaştırılmasındadır. "Ali" Hz Muhammed peygamberin damadıdır ve buna bağlı olarak Alevilik İslamiyetin temelidir. Cem Vakfı ve Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nden dedeler "Ali" nin peygamberin damadı ve vekili olduğunu belirtirler ancak "Ali"yi batını yönden, Alevi inancı için taşıdığı anlam ve değerler açısından yorumlamaktadırlar. Aleviliğin de bu noktada yani İslam'ın yorumu noktasında sünnilerden farklı olduğu vurgulanmıştır.

İki örgütten dedelerle yapılan görüşmeler de benzer yaklaşımlar gözlemlenmektedir. Ancak yönetici düzeyinde Aleviliğin “ne olduğu” noktasında farklı yaklaşımlar görülmektedir. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği yöneticileri Aleviliği İslam dışı olduğu görüşünü savunmaktadırlar. Onlara göre Alevilik binlerce yıldır var olan bir inanç sistemi, süreç içerisinde İslam ile karşılaşmış ve İslam’ın bir takım etkileri olduğunu ancak Aleviliğin daha eskilere dayanan bir inanç olduğunu vurgulamaktadırlar.

Alevi örgütlerinin içinde yer alan cemevlerinde Aleviler ibadetlerini yapmaktadırlar. Cemevlerinin ibadethane olarak yasal statü kazanması konusunda her iki kuruluşta hem fikirdir. Alevi örgütlerinde cem ayını dışında başka faaliyetler de gerçekleştirilmektedir. Bunlar toplantı, miting, kurslar gibi faaliyetlerdir. Ancak bu faaliyetlerde kurumsal olarak farklılıklar gözükmemektedir. Cem Vakfı toplantı ve seminerler düzenlemekte, bunun dışında da dedelik, semah, kuran, hocalık kursları vermektedir. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği daha çok mitingler ve yürüyüşler düzenlemekte ve katılmaktadırlar. Cem Vakfı miting ve yürüyüşleri doğru bir yol olarak bulmadığını, devletin bunları dikkate almadığını, bundan dolayı da karşı olduğunu belirtmektedir. Cem Vakfı devletten taleplerini toplantı, seminer ve medya kanallarıyla devlet tarafından daha “kabul edilir” şekilde sesini duyurmaktadır.

Diyanetin konumu, dedelere maaş verilmesi ve zorunlu din dersleri konularında da iki kuruluşun görüşleri farklılaşmaktadır. Cem Vakfı cemevlerinin diyanete bağlanması görüşünü savunmakta, buna bağlı olarak da dedelerin maaş alması gerektiğini vurgulamaktadır. Aksine, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği diyanetin tamamen kaldırılması gerektiği, dedelere maaş verilmesi noktasında onların bağımsızlığını etkileyeceği görüşündedir. Ayrıca zorunlu din derslerinin kaldırılmasını, derslerin seçmeli olmasını ve Aleviliğin de okutulmasını devletten talep

etmektedirler. Farklı bir şekilde Cem Vakfı zorunlu din derslerinde Aleviliğin de okutulması görüşünü öne sürmektedir.

Kuruluşların politik dillerindeki farklılık Alevi kimliği tanımlamalarında da farklılığa neden olmaktadır. Alevi ve Alevilik kimliğinin yeniden inşasında Alevi örgütlerinin temsil düzeyinde devlete karşı duruşlarına, devlete yakınlık derecesine bağlı olarak farklılaşmaktadır. Bu bağlamda her iki kuruluşun da Alevi ve Alevilik kimliği üzerine söylemleri ve devletten talepleri farklı olmaktadır.

Alevi kurumları arasında farklı Alevilik algıları bulunmasıyla beraber Aleviliğin kapsayıcı niteliği bütün bu farklılıkları içinde taşımaya devam edecektir. İleriki zamanlarda Alevi kimliği üzerine tartışmaların hem ayrışma hem de birleşme biçiminde cereyan etmesini beklemek mümkündür. Birbirlerine benzer yaklaşımlara sahip kurumlar aralarında ortak talepler noktasında birleşirken yaklaşım farklılığı olan gruplar bu kurumlarla sosyal mesafesini arttırabilir.

KAYNAKÇA

- Alevi Halk Ayaklanmaları. (Ekim 1999). Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi, 7, 34.
- Alevi Örgütlenmesi. (Aralık 1999). Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi, 7, 35.
- Anadolu Aleviliği ve Çok Kültürlülük. (Mart 2005). Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi, 59.
- Aslan, Ş. (2010). *Herkesin Bildiği Sır: Dersim*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aslan, Ş. (2008). *1 Mayıs Mahallesi- 1980 Öncesi Toplumsal Mücadeleler ve Kent*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Atay, T. (2009). *Din Hayattan Çıkar-Antropolojik Denemeler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aydın, S. (1999). *Kimlik Sorunu Ulusallık ve "Türk Kimliği"*. Ankara: Öteki Yayınevi, Ankara.
- Balibar, E. ve Wallerstein, I. (1995). *İrk-Ulus-Sınıf* (N. Ökten, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Bauman, Z. (1999). *Küreselleşme*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bayındır, N. (2009). *Alevilik*. İstanbul: Chiviyazıları.
- Bingöl, B. (2008). *Türk Siyasal Yaşamında Birlik Partisi-Türkiye Birlik Partisi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Bozdoğan, S. ve Kasaba, R. (1998). *Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Bozkurt, F. (2006). *Çağdaşlaşma Sürecinde Alevilik*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Bruinessen, M. V. (2009). *Kürtlük, Türklük, Alevilik- Etnik ve Dinsel Kimlik Mücadeleleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bulut, F. (2007). *Ali'siz Alevilik: İslam'da Özgürlük Arayışı-1*. İstanbul: Berfin Yayınları
- Cem Vakfı. (2006). *Alevilik-Bektaşilik Nedir?*. İstanbul: Cem Vakfı Alevi İslam Din Hizmetleri Başkanlığı.
- Cem Vakfı. (2008). *Alevilik'de İnanç Önderliği (Dedelik-Babalık)*. İstanbul: Cem Vakfı Alevi İslam Din Hizmetleri Başkanlığı.

- Cem Vakfı. (2010). *Cem*. İstanbul: Cem Vakfı Alevi İslam Din Hizmetleri Başkanlığı.
- Cem Vakfı. (2006). *Gelin Canlar Cem Olalım*. İstanbul: Cem Vakfı Alevi İslam Din Hizmetleri Başkanlığı.
- Cem Vakfı. (2008). *Gül ve Zülfikar*. İstanbul: Cem Vakfı Alevi İslam Din Hizmetleri Başkanlığı.
- Cem Vakfı. (2008). *Kan Kalesi*. İstanbul: Cem Vakfı Alevi İslam Din Hizmetleri Başkanlığı.
- Cem Vakfı. (2010). *Muharrem ve Aşura*. İstanbul: Cem Vakfı Alevi İslam Din Hizmetleri Başkanlığı.
- Cem Vakfı. (?). *Yol ve Sürekler (Erkanname)*. İstanbul: Cem Vakfı Alevi İslam Din Hizmetleri Başkanlığı.
- Cem Vakfı. (2010). *5. Uluslararası İnanç Önderleri Toplantısı*. İstanbul: Cem Vakfı Yayınları.
- Chambers, I. (2005). *Göç, kültür, kimlik*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Connolly, W. E. (1995). *Kimlik ve Farklılık*. (F.Lekesizalın, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çamuroğlu, R. (2008). *Değişen Koşullarda Alevilik*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Demir, Ş., Sesli, M. ve Yılmaz, V. (2008). Türk Modernleşmesi: Eleştirel Bir Bakış. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 77-90.
- Elmas, A. (2004). *Anadolu Aleviliği*. Ankara.
- Emiroğlu, K. ve Aydın, S. (2003). *Antropoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Ergun, D. (2000). *Kimlikler kıskacında ulusal kişilik*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Eriksen, T. H. (2002). *Etnisite ve Milliyetçilik- Antropolojik bir bakış*. (E. Uşaklı, Çev.). İstanbul: Avesta Basın Yayın.
- Mahcupyan, E. (1998). "Osmanlı'dan Günümüze Parçalı Kamusal Alan ve Siyaset." *Doğu Batı*, no. 5, s. 25- 55.
- Marshall, B. (2011). *Katı Olan Her şey Buharlaşıyor*. (Ü. Altuğ ve B. Peker, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Giddens, A. (2010). *Modernliğin Sonuçları*. (E. Kuşdil, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. (2010). *Modernite ve Bireysel- Kimlik/ Genç Modern Çağda Benlik ve Toplum*. (Ü. Tatlıcan, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. (H. Özel ve C. Güzel, Haz.). Ankara: Ayraç Yayınları.
- Güvenç, B. (1999). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Habermas, J. (2010). *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü*. (T. Bora ve M. Sancar, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Haviland, W.A., Prins, H. E. L., Walrath, D. ve McBride, B. (2008). *Kültürel Antropoloji*. (İ. Deniz ve E. Sarioğlu, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Her Gün Madımak Her Gün 2 Temmuz. (Temmuz 1999). Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi, 5, 33.
- Kalaycı, N. (2007). *“Kamusal Alan” kavramı üzerine bir inceleme: Aristoteles-Marx-Habermas*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Korkmaz, E. (Ağustos 2000). Alevilik ve Örgütlenme. Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi, 8, 39.
- Korkmaz, E. (2008). *Anadolu Aleviliği*. İstanbul: Berfin Yayınları.
- Kehrer, G. (1998). *Din Sosyolojisi*. (Y. Aktay ve M.E. Köktaş, Çev.). Ankara: Vadi Yayınları.
- Keyder, Ç. (2009). *İstanbul- Küresel ile Yerel Arasında*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Kottak, C. P. (2001). *Antropoloji- İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Kurtoğlu, A. (2004). *Hemşehrilik ve Şehirde Siyaset- Keçiören Örneği*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Laclau, E. (2003). *Evrensellik, Kimlik ve Özgürleşme*. (E. Başer, Çev.). İstanbul: Birikim Yayınları.
- Malinowski, B. (2000). *Büyük, Bilim ve Din*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

- Mardin, Ş. (2011). *Türkiye’de Din ve Siyaset*. (M, Türköne ve T. Önder, Der.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mardin, Şerif. (2010). *Din ve İdeoloji*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mardin, Ş. (2002). *Türkiye’de Din ve Siyaset*, İstanbul: İletişim
- Marshall, G. (2003). *Sosyoloji Sözlüğü*. (O. Akınhay ve D. Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Massicard, E. (2007). *Türkiye’den Avrupa’ya Alevi Hareketinin Siyasallaşması*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Melikoff, İ. (2007). *Kırklar’ın Cemi’nde*. (T. Alptekin, Çev.). İstanbul: Demos Yayınları.
- Morris, B. (2004). *Din Üzerine Antropolojik İncelemeler*. (T. Atay, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Ocak, A. Y. (2010). *Alevi ve Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temelleri- Bektaşî Menakıbnamelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Okan, M. (2004). *Türkiye’de Alevilik*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Olsson, T., Özdalga, E. Ve Raudvere, C. (2010). *Alevi Kimliği*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Özbudun, S. (1997). *Ayinden Törene*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Özbudun, S. (2003). *Kültür Halleri- Geçmişte, Ötelerde, Günümüzde*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Özbudun, S. ve Şafak, B. (2005). *Antropoloji: Kuramlar/Kuramcılar*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Roger, A. (2008). *Milliyetçilik Kuramları*. İstanbul: Versus Kitap.
- Subaşı, N. (2008). *Alevi Modernleşmesi- Sırrı Faş Eylemek*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Şahin, E. C. (2009). *Alevilikte Hakk’a Yürüme Erkanı*. Ankara: Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Yayınları.
- Şahin, E. C. (2008). *Pir Sultan Ölür Dirilir (Ozanların Dilinden Sivas Katliamı)*. Ankara: Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Yayınları.

Taşğın, A., Yaman, A. ve Erdemir, A. (2010). *Tarihten Bugüne Alevilik-Sempozyum Bildirileri (18- 19 Nisan 2009)*. Ankara: Cem Vakfı Ankara Şubesi Yayınları.

Tomlinson, J. (2004). *Küreselleşme ve kültür*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Uçar, M. (2009). *Nerelisin kimlerdensin- Mezhep, Cemaat ve Yurttaşlık arasında Çorum*. Ankara: Dipnot Yayınları.

Zürcher, E. J. (2010). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. (Y. Saner, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

13 Yıl Sonra 2 Temmuz. (Haziran 2006). Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi, 62.

Elektronik Kaynaklar

Eşit yurttaşlık hakkı. (t.y.). Erişim: 20 Mart 2011,
<http://www.sosyalistforum.net/archive/t-33020.html>

Aksoy, M. (1 Nisan 2011). Aleviler Çalıştay raporu açıklandı [İleti No:2].Erişim: Timeturk, <http://www.timeturk.com/tr/2011/04/01/aleviler-calistay-raporu-aciklandi.html>

Reha Çamuroğlu Zaman'a açıkladı. (t.y.). Erişim: 20 Mart 2011,
<http://www.tumgazeteler.com/?a=4387562&cache=1>

Dünya Ehl-i Beyt Vakfı'nın İftar Yemeğinden Birlik Çağrısı Yükseldi. (3 Ocak 2009). <http://www.haberler.com/dunya-ehl-i-beyt-vakfi-nin-iftar-yemeginden-birlik-haberi/>

Kaya, N. K. (24 Kasım2008). Devlet Ne Yapmalı? Nasıl Yapmalı? Kimi Muhattap Almalı? [İleti No: 3]. Erişim: Alevi Haber Ajansı,
http://www.alevihaberajansi.com/index.php?option=com_content&task=blogsect ion&id=0&Itemid=9&limit=36&limitstart=5760

(t.y.). Erişim: 21 Mart 2011,
http://www.yuruyus.com/www/turkish/news.php?h_newsid=5079&dergi_sayi_no=178&

Alevi web sitesi. (t.y.). Erişim: 20 Mart 2011,
<http://www.aleviten.org.at/cms/menuleft/newsdetail/article/suleyman-demirel-cem-vakfini-biz-kurdurduk.html>

Suman, D. (1998). Modernliğin Dönüşmesi Sürecinde Kamusal Alan: Batı ve Türkiye Örneklerine Karşılaştırmalı Bir Bakış. Erişim: 24 Mart 2011, Ağ Sitesi:
<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:sWmLjCuDa1cJ:www.sbk.boun.edu.tr/makale/defnesoskongre.htm+kimlik+kamusal+alan+alevilik&cd=14&hl=tr&ct=clnk&gl=tr&source=www.google.com.tr>

Alevi Bektaşi Araştırma Sitesi. (t.y.). Erişim: 22 Mart 2011, www.alevibektasi.org

Ataşehir Belediyesi. (t.y.). Erişim: 4 Nisan 2011,
<http://yeni.atasehir.bel.tr/DirectorateDetail.aspx?Directorateld=19>